

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 1
Februar
1987

Den danske panservogn V3 er ganske naturligt blevet Frihedsmuseets vartegn.
Læs dens historie på side 3. (Foto: Frihedsmuseet)

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehjemmets adresse er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. (04) 46 53 42.

Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, 6470 Syd-Als, tlf. (04) 46 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre, Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. (02) 91 13 72.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lundeberg, 5874 Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Vølmervej 5, 6330 Padborg
Tlf. (04) 67 31 53

Oberst K. Kjeldsen
Tingagerhjemmet, 5750 Ringe
Tlf. (09) 62 31 63

Overbetjent Ejler Mortensen
Nørregade 6, 6440 Augustenborg
Tlf. (04) 47 17 04

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslæt
Tlf. (04) 44 76 04

Tandtekniker Leo Kærø
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

Herreekviperingshandler
Carl Otto Larsen, Lærkevej 6
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 11 60

Provst Poul Riis
Hostrupgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Direktør Bernth Johannesson
Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby
Tlf. (02) 87 02 64

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

Maskinmester H.P. Skjoldborg
Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg
Tlf. (04) 42 57 07

Læge Axel Jørgensen
Duebrødrevvej 14, 9000 Aalborg
Tlf. (08) 12 06 70

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2. t.v., 2800 Lyngby
Tlf. (02) 88 12 42

Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse
Tlf. (02) 48 56 74

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 3.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,
Bavnebjergspark 6,
3520 Farum
02 95 22 08

Telefontid: kl. 17-18

Årsabonnement 60,- kr.

Udenfor Skandinavien betales et portotillæg på 30,- kr.

Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes hurtigst muligt ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
06 81 07 09

Villy Mørk Jensen
Sjørringvej 6, Sjørring
7700 Thisted
07 97 12 71

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Panservognen	3
Kaj Munk-prisen	3
Vore bomærker	4
Tanker på en 9-april dag	5
Juleaften i Ryvangen	7
Skoleelever i Theresienstadt	8
På studielejre i Stutthof	9
Runde dage	11
Bernadotttegården i Hadsund nu 10 år	13
Fra redaktionen	13
Foreningerne	15-20
Mindeord	20
Bøger	23

De følgende numre af vort blad udkommer 15/4 og 15/6 1987. Stof fremsendes senest 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad - Gestapofangen

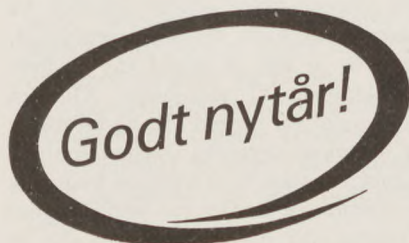
NR. 1

FEBRUAR 1987

42. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne . Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen . Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Kaj Munk-pris til digterbiskop

Biskoppen og digteren Johannes Johansen, Helsingør, modtog ved en højtidelighed i Frihedsmuseet i København tirsdag den 13. januar Kaj Munk-prisen 1987. Prisen er på 20.000 kr.

Overrækkelsen, der fandt sted på 89 års dagen for digterpræstens fødsel, blev foretaget af formanden for Kaj Munks Mindefond, chefredaktør Bent A. Koch.

Medlem af fondsbestyrelsen, sognepræst Preben Thomsen, begrundede tildelingen med Johannes Johansens indsats som menneske, som præst og som digter.

- Kaj Munk havde disse tre elementer forenet i sig. Det har du også, sagde Preben Thomsen.

Den danske panservogn V3 fik en kort, men spændende virketid

Foran Danmarks Frihedsmuseum i Churchillparken i København står Danmarks eneste illegale panservogn, mærket »Frit Danmark. V.3«. Den blev fremstillet i besættelsens allersidste faser. Af en illegal Frederiksværk-gruppe, ledet af Poul F. Wilspang. Råmaterialet var en 2 tons lastbil, en Ford A 1930, som havde tilhørt en lokal privatbane. På Frederiksværk Stålvalseværk fik man fat på nogle gamle skibsplader, men arbejdet med at svejse dem om og montere det hele til en særdeles hjemmelavet panservogn tog tid. For tyskerne måtte jo ikke se noget, så det tog 2-3 måneder.

Og egentlig blev køretøjet først helt klart den 5. maj. Efter at man aftenen før havde hørt frihedsbudskabet i radioen. Bilen, som kunne rumme 5-6 personer og havde et enkelt maskingevær med, på støttebenen, og ellers kun de håndvåben, som hver enkelt rådede over, paraderede så lidt de første dage i by og egn. Fandt et sted et sortbørs-lager.

Men den store begivenhed i bilens og gruppens liv var, da man fangede og overmandede en af besættelsestidens mest lede terroristgrupper på tysk side, den danske Lorentzen-bande. De havde en række drab, mange røverier og bombesprængte huse, f.eks. af avisbygninger, bag sig rundt i Danmark. Banden var på op mod 30 medlemmer. Heraf havde 18 mand og en kvinde gemt sig i et sommerhus i nærheden af Asserbo plantage.

Panservognen kørte derhen og affyrede et varselsskud henover huset. Et rullegardin røg op, og nogle kikkede ud. Og en blev så bange, at han skød sig selv på stedet. Da hans skud tilmed gik ud gennem bræddevæggen, troede man i panservognen og hos gruppen, som stod opstillet rundt om huset, at nu ville de derinde for alvor slås. Så lederen af den danske modstandsgruppe beordrede maskingeværet i gang. Og efter et par skudsalver stormede man huset. Her havde panservognen dræbt to, og én begik selvmord. Men tilbage var fem sårede og elleve uskadede.

Blandt fangerne var den eneste kvinde, den berygtede »kontordame« og elskerinde for bandelederen Lorentzen, nemlig Anna Lund. Hun fik skudt sine arme af. I dag lever hun vist som tysk statsborger i Hamborg.

Hos »Frihedsmuseets Venners Forlag« er kommet en lille bog på 32 sider, med mange fotos fra dengang, om »Den danske Panservogn«. V.3«. Pris 20 kr. plus porto 9,50 kr. Forfatteren er museets leder, lektor Jørgen H. Barfod.

Johs. Rasmussen

NEUENGAMME FORENINGENS REKREATIONS- & HJÆLPEKASSE TIL FORDEL FOR FRIHEDSKAMPENS OFRE

Adresse: c/o Frihedsfondens kontor
Frederiksberg Bredegade 13
2000 Frederiksberg

Midlerne fra salg af frimærke med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen — 4. maj 1985, uddeles til rekreatiøns formål eller -hjælp i særlige trangtilfælde.

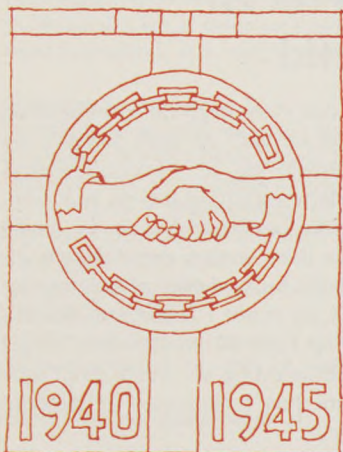
Beløb kan søges af danske statsborgere, der er — eller vil kunne anerkendes i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

Vore bomærker og deres symbolik

De fleste fangeforeninger har et bomærke. Det bruges i foreningernes brevpapir, på kuverter eller i mærkater, der klistres på brevene fra foreningernes sekretariat eller også af medlemmerne.

I dag kalder man et bomærke et logo, og vi skal i den kommende tid fortælle om historien bag deres opståen og for den symbolik, de rummer.

Vi starter med at omtale logoet for Kammeraternes Hjælpefond. Det har to hænder, der trykker hinanden. Begge hænder er omsluttet af lænker, der udfylder cirklen, der er med til at samle billedet af de to hænder.

De to hænder trykker hinanden i hånden for at give hinanden håndslag på, at vi står sammen, og at vi står fast i kampen.

Nuvel, ikke alle fik jernlænker, men på en eller anden måde havde vi de lænker, der berøvede os vor frihed, og denne frihedsberøvelse var i sig selv en hård belastning for frihedselskende mennesker, som vi danske jo er.

De to hænder symboliserer også, at den raske giver broderhånd til en anden fangekammerat, der måske er syg, nedbrudt eller måske berøvet helbredet. Øverst tilkendegiver de lodrette streger murstensfugerne i fængselsbygningen.

Ganske naturligt er årstallene 1940 og 1945 anført. De tidsfæster perioden, der er uforglemmelig.

Man vil lægge mærke til, at både lænkerne til venstre og til højre er brudt. Dette symboliserer befrielsen, den

lykkeligste dag i Danmarks nyere historie.

For deporterede blev pigtråden afløser for lænkerne, og pigtråden blev af samme store og åndelige betydning som lænkerne var det, da frihedsberøvelsen fandt sted.

Logoet er tegnet af grafikerens Færch-Jensen. Han hjalp os gennem en år-række med til bladet at omstille tegninger og fotos til klicheer. Dem har vi gennem årene sat stor pris på, da de levendegør siderne i bladet, og illustrationer fortæller ofte mere end mange ord, hvad stoffet ønsker at sige læserne. Målet må så være at få tekst og illustrationer til at udgøre en meningsfyldt helhed i et blad, der gennem årene har søgt at yde et bidrag til at øge sammenholdet blandt alle aktive modstandsfolk.

Siden bladsammenlægningen i 1977 bruger vi ikke længere klicheer, da bladet nu fremstilles i off-set tryk, og derefter står billederne bedre og klarere end før.

Man kan så sige, om ikke Kammeraternes Hjælpefonds navn burde stå i logoet, men man kan ikke få alt med, så man må samle sig om symbolikken. Dertil kommer, at KHs navn forekom i 2 mærkater, fonden udsendte for en del år siden.

I KHs brevpapir står logoet med rødt tryk. Vi kender jo den røde farve fra rubinen, den røde ædelsten. Hertil kan føjes, at den røde farve udtrykker varme, og uden en vis form for varme kommer der ikke liv i et initiativ. Varme for en sag kan bære gennem mange vanskeligheder, og et virke på nu 41 år dokumenterer vel, at der i KH har været noget af den varme, som vor sag fortjener.

F-k.

BUCHENWALDKLUBBENS EMBLEM OG BOMÆRKE

Spørgsmålet om tilvejebringelse af et foreningsblem blev rejst allerede på det første bestyrelsesmøde i Københavnsklubben i september 1945. Gennem politiets organisationsblade blev der indkaldt forslag til et sådant emblem, og på et møde i Odense, hvori formand og kasserer fra alle fire Buchenwaldklubber deltog, udvalgte man de tre forslag, man syntes bedst om.

To af disse forslag havde det røde fangekryds som hovedmotiv. I det ene tilfælde stod krydset på grøn bund, i det andet tilfælde stod krydset på en blå- og hvidstribet bund, der skulle minde om fangedragten. I begge tilfælde var

fangekrydset omgivet af en kant af bølgeblade som et minde om koncentrationslejren Buchenwald, der faktisk - som navnet siger - lå i en bøgeskov. Det tredje forslag havde pigtråden som motiv.

Alle tre forslag blev gengivet i politibladene, og ved en afstemning indkom der over 400 stemmer, hvoraf de to tredjedele faldt på pigtråden. Dermed var sagen afgjort, og Buchenwaldklubberne havde fået deres emblem.

Et egentligt bomærke eller logo fik klubben først langt senere.

Anledningen var, at Nors Hovedgård, der allerede havde skjolde ophængt fra flere forskellige fangeorganisationer, ønskede at føje et skjold fra Buchenwaldklubben til samlingen. Klubben syntes, det var en god idé, og formædede en fangekammerat fra Dachauklubben, Agner Vennike, til at tegne og fremstille et sådant skjold. Det var nemlig Agner Vennike, der havde fremstillet alle de skjolde, der hidtil var blevet ophængt på Nors Hovedgård.

Skjoldet blev ophængt den 7. maj 1981 ved en lille højtidelighed, som blev overværet af medlemmer fra det nordjyske område.

Skjoldet er en rektangel på højkant. Billedet er klubbens emblem, pigtråden, på grøn bund og med sort kant.

Kort tid efter fik vi fremstillet vort bomærke. Det har samme udseende som skjoldet, bortset fra at rektangelen her ligger på langsiden.

Vi er glade for vort emblem og for vort bomærke, bl.a. fordi symbolikken er så klar: Datoen den 19. september er den dato i 1944, da tyskerne fjernede politiet, pigtråden tilkendegiver fangenskabets, og bunden og bogstaverne og den omgivende kant er i politiets farver: grønt og sort.

Desværre har det af praktiske grunde ikke hidtil været muligt at gengive bomærket med de rigtige farver her i bladet. Vi må nøjes med sort og hvidt. Men det kommer måske?

Hans Andersen

Tanker på en 9. april-dag

Af major Kjeld Feilberg

Det kom som et chok for den almindelige dansker, da han den 9. april 1940 om morgenen vågnede eller på vej til arbejde opdagede, at den tyske besættelse af Danmark var en kendsgerning.

De spredte kampe, hvor danske soldater, isoleret i små grupper, havde måttet forsvare sig mod en 20-30 dobbelt overmagt, havde man da ingen anelse om.

De, der dengang stod for styret, og som i perioden, der gik forud for den nazistiske invasion af landet, havde haft mulighed for at se - og vurdere - de indstrømmende efterretninger, udsendte til det sidste beroligende erklæringer og syntes lammet af frygt i deres handlekraft og hensat i en tilstand af ønsketænkning.

Et rent symbolsk forsvar

Denne mangel på realitetssans hos de ansvarlige i tiden op til krigsudbruddet i september 1939 og specielt i månederne, inden den tyske besættelse, havde bevirket, at Rigsdagen havde accepteret hjemsendelse af den ene årgang værnepligtige efter den anden, så vi fra 1. februar 1940 havde mindre end 6-7000 uddannede soldater under våben som en rent symbolsk forsvarsstyrke.

Derfor måtte det blive en sorgens og skammens dag for Danmark, da den 9. april 1940 oprandt.

Kun var det ikke en skammens dag for de få soldater, der af regeringen var tvunget ud i en ulige kamp mod overmagten i Sønderjylland, eller der som Garden på Amalienborg i blå uniformer og bjørneskindshuer med sabler og gammeldags geværer måtte møde de festklædte tyske soldater, der fra Lange-linie havde bemægtiget sig Kastellet og trængte videre frem mod den kongelige residens som en følge af, at Søforterne havde været ribbet for uddannet mandskab.

Jeg selv oplevede ikke at komme i kamp, men fik på denne dag den dybeste respekt for den almindelige, værnepligtige soldats offervilje og beslutsomhed, efter at min regimentschef, Oberst Helge Bennike, da han havde modtaget regeringens ordre om at nedlægge våbnene og søge forbindelse med de invaderende tyske tropper, besluttede at føre sit regiment til Sverige.

Han gik da ud fra, at det tyske angreb mod Norge og Danmark også måtte omfatte Sverige, og ville derfor på svensk grund og sammen med den svenske hær bekæmpe de fælles fjender. Han selv nåede over Sundet med de første 150 soldater midt på formiddagen.

Da det næste kompagni, hvortil jeg hørte, kort efter ankom til Helsingør for at fortsætte til Sverige med Marinens opmålingsskib FREJA, var det rygtes til København, hvad der var ved at foregå, og man forsøgte herfra på alle måder at forhindre videre transport ud af landet.

Vores nazistiske kompagnichef sluttede loyalt op om de fra Regeringen i det besatte København nytildgæede ordrer, som andre af os anså for ugyldige.

Kompagniet til Sverige

Ikke desto mindre gjorde en del af kompagniet mytteri mod kaptajnen, til trods for dennes trusler om alvorlige straffe, i forbindelse med hans - som det senere viste sig - falske påstande om, at der var tyske både i Sundet og tyske flyvere på vej - og slap så sent som kl. 13 over til Helsingborg sammen med FREJAs besætning under søløjtnant Ole Kinch.

Gennem denne opløftende episode sammen med værnepligtige befalings-

mænd og menige, genvandt jeg, der dengang var ung premierløjtnant, personligt min tro på Danmarks fremtid.

Da det imidlertid viste sig, at Sverige ikke blev angrebet og det på samme tid var umuligt at komme videre til de allierede, vendte hovedparten af de danske soldater tilbage til Danmark, hvor mange af dem i løbet af de næste år gik ind i forskellig modstandsvirksomhed.

Den danske regering lod sig efterhånden presse til stadig større indrømmelser, og det i en sådan grad, at de danske værn måtte samarbejde med besættelsesmagten.

Hæren beordredes bl.a. til at opstille særlige udrykningskommandoer, der eksempelvis skulle rykke ud og bekæmpe britiske faldskærmstropper, dersom disse blev nedkastet over Kyndbyværket, medens Flåden skulle foretage ministrygninger i danske farvande.

Jeg slår fast, at disse opgaver for Hærens vedkommende ikke kom til udførelse, for hvorfor i alverden skulle englænderne smide faldskærmssoldater ned over Kyndbyværket. Og Flåden saboterede ministrygningen ved at slå magnetterne fra, når ministrygerne strøg i de af tyskerne benyttede sejlrender, altså stort set de nord-syd-gående. På papiret var vi således en slags allierede med Tyskland.

Først Regeringens af modstandsbevægelsen fremtvungne brud med

Ganske tidlig om morgenen den 9. april går en afdeling danske soldater med fuld oppakning om bord på færgen i Helsingør på vej til Sverige, hvor de straks bliver interneret.

— Og på samme tid løber en række transportskibe ind ved Langeliniekaen i København, og tyskerne begynder straks at landsætte soldater.

besættelsesmagten den 29. august 1943 skabte rene linier.

Tiden i dag — og i 1930'erne

Når jeg betragter omverdenen nu, kan jeg ikke lade være med at drage sammenligninger mellem tiden i dag og 1930'erne, hvor vi i Vesteuropa - og i særdeleshed i Danmark - levede i en vis psykose af frygt for en ny krig, og hvor agitationen imod krig beherskede store dele af befolkningen, men hvor en forebyggende indsats fra regering og Rigsdags side imod Hitlers accelererende oprustning komplet udeblev.

Agitationen i dag for nedrustning og imod atomvåben har grebet store dele af befolkningen - især de generationer, som ikke har oplevet 2. Verdenskrig - i endnu højere grad end tilfældet var i mellemkrigstiden.

Det er ikke uforståeligt i betragtning af de nucleare våbens helt ufattelige ødelæggelsesevne, og ustandseligt oplever man da også i presse og tale, men mest i radio og TV, denne indoktrinering med frygt i en sådan grad, at man nærmest dyrker frygten i stedet for at bekæmpe den og beskæftige sig med noget mere positivt.

Da vi i 1945, efter befrielsen, atter var

herre i vort eget hus, lød der fra alle kredse - og ikke specielt fra den modstandsbevægelse, der havde bidraget til atter at hæve Danmarks ry blandt de frie nationer - et eenstemmigt

»aldrig mere en 9. april!«

De toner er ved at dø ud sammen med den ældre generation, og mange, alt for mange - af de unge og yngre - har åbenbart endnu ikke fattet disse ord eller deres betydning til trods for eksistensen af vores stærkt besøgte Frihedsmuseum i København og dets afdeling i Frøslevlejrens Museum, der ellers giver anskuelisesundervisning i, hvad det vil sige at være besat af et despotisk diktatur.

Måske har vi - den ældre generation og veteranerne fra modstandskampen - ikke gjort så meget, som vi kunne og burde gøre for at oplyse den opvoksende ungdom om vores erfaringer.

Når vi på den 9. april mindes de tusinde af ofre i Danmark for den krig, som datidens fredsforkæmpere i deres ærlighed, humanitet - og naivitet - ikke troede skulle kunne brede sig til vores eget land, og som man mente at undgå gennem skinforsvar og kapitulation, går vore tanker også i særdeleshed til vore faldne kammerater - og deres pårørende - hvadenten de faldt som soldater den 9. april 1940 eller den 29. august 1943, el-

ler som modstandsfolk under sabotage, andre aktioner eller Gestapos razziaer, eller de faldt som soldater eller søfolk i allieret tjeneste, eller som mishandlede til døde i Nazismens tilintetgørelseslejre.

Enhver af dem har kendt til virkelig frygt. Men de dyrkede ikke frygten i panisk rædsel eller som et ritual.

Tværtimod! De overvandt deres angst og sikrede os derved atter den frie Verdens respekt.

ÆRET VÆRE DERES MINDE!

Kjeld Feilberg

NORGE

TIL NORGE AV KAI MUNK

Det norske blad »Grønselosen« bringer denne nytårshilsen:

Ja, vi elsker dette landet
nu som aldri før.
Trodsig stiger du av vannet
lever skjønt du dør.
Just fordi det valgte modig
undergangens kår,
skal det gro og grønnes frodig
frem i tusen år.

Våbenløs du kjempet, Norge
sto ennskjønt du falt.
Dine hjerters klippeborger
har holdt stand mot alt.
Vi satt her i dype dale
både gret og lo
ved ditt hjertes høie tale
klippefast i tro.

Snart går vårens morgenrøde
vintrens natt forbi.
Se da blomstrer opp det øde
fossen springer fri.
Birkeløv og flagget vaier
over gjennløst jord,
og med smil i tårer neier
Danmark for sin bror.
(Skrevet i 1944)

TAK!

Hjertelig tak til alle venner og kammerater - samt foreninger - der glædede mig på min fødselsdag den 24. november. Det blev en meget stor dag for mig.

Peter Møller Madsen
(Hannover-Stöcken Gruppen)

Juleaften i Mindelunden

Kl. 16 juleaften tog hjemmeværnet opstilling langs gravene og mindemuren, og der blev tændt lys på gravene. Blomsterne blev lagt på gravene af spejderpiger.

Højtideligheden foran monumentet blev indledt af formanden for Landsforeningen Gestapofangerne. Han sagde:

- Vi byder alle, der er her i Mindelunden i aften - juleaften 1986 - velkommen.

I modsætning til de officielle højtidsdage - 9. april, 29. august, 19. september, 4. maj og de andre - er den 24. december juleaften ikke nogen officiel flagdag, eller højtidsdag.

Det er bare den aften, hvor vi, der kan, kommer og ganske enkelt begynder vor juleaften med at tænde lys på gravene her i Ryvangen og sammen med dem, der står os nær, dem vi har kær, tænker vi på dem, der ikke er mere, både de, der ligger her og de, der ligger begravet langt herfra, og også på de, der aldrig blev fundet.

Vi vil også gerne sende en hilsen her fra Ryvangen til vore kammerater, der ikke selv kan være her - enten på grund af afstanden, eller fordi de er så syge, at de ikke kan komme her mere.

Vi vil også sende en hilsen til vore enker. Vi sender jer en hilsen og er glade for, at vi har lejlighed til at ønske jer en glædelig jul.

Så klang Studentsangforeningens smukke stemmer ud over Mindelunden.

Derefter fik aftenens taler, direktør, cand.polit. Erik Haunstrup Clemmensen (tidligere Vestre Fængsels tyske afdeling) ordet. Han sagde:

**Vi tænker både tilbage
— og fremad**

- Man skal være fuldstændig følelseskold og gjort af sten, hvis man ikke på dette sted gribes både af dyb alvor og sorg og af den største taknemmelighed.

Vi præges af alvor og sorg ved at tænke tilbage på de lidelser og tragedier, der ramte modstandsbevægelsens faldne og deres nærmeste, og ved at tænke på de tusinder af danskere, der netop en aften som i aften må savne deres kære på grund af nazismens forbrydelser, og vi tænker på de mange, der nok overlevede rædslerne, men blev ramt hårdt helbredsmæssigt og på anden måde. Det danske folk vil være for ringe, hvis vi

glemmer de ofre, der blev bragt i de 5 onde år!

Men vi præges også af alvor og sorg på dette sted ved tanken om, at den anden verdenskrig alligevel ikke blev krigen, der udryddede krigen, men at undertrykkelse, tyranni og krigens gru eksisterer den dag i dag, ligesom vi, når vi tænker tilbage på besættelsestiden, ikke et øjeblik vil glemme de ofre, som den frie verdens lande bragte for at kunne kæmpe mod nazisme og fascisme, lige så lidt vil vi glemme, at kampen for menneskeværld, frihedsrettigheder, for folkestyre og uafhængighed er en international kamp, som det den dag i dag er nødvendigt at føre.

**Respekt for menneskelig
solidaritet**

Derfor skulle netop vi danske med de erfaringer, som besættelsestiden gav os, være i forreste linje - også internationalt - i kampen mod uretten og i arbejdet for at skabe menneskelige vilkår over for medmennesker i nød. Vi skal ikke et øjeblik undervurdere alle de vanskeligheder og skuffelser, der møder alle, der arbejder på disse områder, men det må ikke få os til at trættes endsige opgive. Vi har også en uafvigelig pligt til inden-

for vort eget lands grænser at vise respekt netop for frihedsrettigheder, for folkestyre og for menneskelig solidaritet.

**Vor pligt overfor
dansk ungdom**

Vi har også en uafvigelig pligt til overfor dansk ungdom at give udtryk netop for de erfaringer, som besættelsestiden gav os. Det skal naturligvis ikke gøres i en romantisk og i en fortidig sprogbrug, men gerne således, at alvoren ikke forties. Det er utrolig vigtigt at lære af fortiden for på den måde at skabe en tryk fremtid! Efterhånden er det jo kun et mindretal af landets befolkning, der selv har oplevet krigens onde år, og netop derfor haster det med at bringe erfaringerne videre til de næste slægtled.

Også dyb taknemmelighed

Men på dette sted præges vore tanker også af dyb taknemmelighed. Jeg ved godt, at en og anden forsker sætter spørgsmålstegn ved den militære værdi af en række af modstandsbevægelsens aktioner, men jeg er ikke et sekund i tvivl om, at modstandskampen skabte grundlaget for, at Danmark atter blev frit, og for at Danmarks omdømme i den frie verden, efterhånden som modstandskampen tiltog i styrke og effektivitet, blev bedre og bedre. Man troede

Aftenens taler, Erik Haunstrup Clemmensen foran monumentet. Den store, hjerteformede dekoration var fremsendt af en anonym giver. Desuden ses på billedet (fra v.) Jens Thomsen, Axel Lauritzen og Erik Mønsted. (Foto: Ørgaard Jensen)

på, at Danmark ville kæmpe for at genvinde sin frihed.

Kombination af handlekraft og idealisme

De fleste af os har mødt en hel del forskellige menneskegrupper. For eksempel handlekraftige mennesker, og vi har heldigvis da de fleste af os mødt mange idealistiske mennesker. Jeg må nok tilstå, at det ikke altid er de mest handlekraftige, der er de mest idealistiske, og heller ikke altid disse de mest idealistiske, der er mest handlekraftige.

I Danmarks modstandskamp oplevede vi gang på gang den værdifulde kombination af handlekraft og idealisme - vi skylder disse handlekraftige idealister den dybeste taknemmelighed - både de, der faldt, og de, der overlevede, og de familier der med deres retlinethed og uforfærdethed dannede grundlag for den enkeltes deltagelse i modstandskampen.

Det var som bekendt Churchill, der om Royal Air Force jagerpiloters indsats

i slaget om England formulerede de bevingede ord: Aldrig har så mange haft så få at takke for så meget! Med lige så stor ret kan disse ord gælde om de danske, der deltog i modstandskampen: »Aldrig i vort lands historie har så mange danske haft så få at takke for så meget!«

Talen gjorde et stærkt indtryk på de mange, der var mødt frem. Det betød også meget, at taleren selv var stærkt grebet af den egenartede stemning, der er over Mindelunden, især en juleaften.

Studentersangforeningen rundede af med at synge: Guds fred med vore døde. En spejderpige bad Fadervor, efter at Erik Mønsted, Erik Gajhede, Svend Larsen og Henrik Thomsen havde lagt kransen ved monumentet, mindemuren, rotunden samt henrettelsespladsen.

Axel Lauritzen sluttede af med en tak til alle, der havde været med til at skabe juleaften 1986 i Ryvangen.

Som fællessang sang man naturligvis »Altid frejdig«. F-k

rum, fangerne brugte, var ikke engang dyr værdige.

Foruden cellerne så vi også henrettelsesstedet, hvor der var opstillet en mindeplade til minde om de henrettede fanger fra Theresienstadt. Mindepladen var smukt pyntet med friske blomster, og det var der i øvrigt også på de andre mindesteder i lejren.

En anden ting, som virkede stærkt på os, var indskriften over porten »Arbeit Macht Frei«. Det virkede som en provokation mod al den elendighed, der havde fundet sted i lejren, og vi kom til at foragte nazismen mere, end vi troede var muligt.

Nu hvor vi har oplevet forholdene i en koncentrationslejr, forstår vi, hvor vigtigt det er at opretholde mindet om den lidelse, fangerne blev udsat for, både af hensyn til de efterladte og fordi det kan afskrække andre mennesker fra at gøre noget lignende.

Besøget blev en oplevelse, vi aldrig glemmer

Vores engelsktalende guide var med til at gøre besøget til en oplevelse, vi aldrig glemmer, da han meget livagtigt beskrev fangernes vilkår.

Efter at vi havde set lejren, kunne ingen af os begribe, at nogen »mennesker« har kunnet behandle andre mennesker på denne frygtelige måde, og vi forstår ikke, hvordan så mange mennesker blindt kunne følge Hitler i sådanne handlinger. Vi føler med alle de af vores medmennesker, som har tilbragt en del af deres liv i en koncentrationslejr.

Linda og Tina, 10. kl.
Balleskolen, Silkeborg

En oplevelse, vi aldrig glemmer!

I dagene 16.-21. november 1986 var eleverne fra 10. klasse på Balleskolen i Silkeborg på lejrskole i Tjekkosllovakiet. Klassen tæller 37 elever. I programmet var også et besøg i Theresienstadt. To af eleverne fortæller her om, hvilket indtryk dette møde gjorde på dem.

I forbindelse med vores lejrskole i Tjekkosllovakiet fik vi på hjemturen lejlighed til at besøge koncentrationslejren Theresienstadt.

Før vores besøg i lejren var nazismen og jødeforfølgelse et kapitel i historiebogen, men da vi kom til Theresienstadt, var det som at blive sat tilbage til dengang, hvor lejren var et ufrivilligt hjem for masser af mennesker.

Rundtur i lejren

Ved vores rundtur på stedet fik vi at vide, hvor mange fanger, der havde siddet i cellerne, og vi prøvede at sætte os ind i fangernes situation, ved at lukke det samme antal mennesker ind i rummet. Efter kort tid måtte vi opgive forsøget, da en del af os begyndte at få klaustrofobi. Vi blev også vist ind i et stort vaskerum, som i forhold til det andet, vi havde set, virkede som vild luksus, og vi tænkte, at fangerne havde haft rimelige sanitære forhold. Derfor var det fuldkommen idiotisk, da vi fik for-

talt, at vaskerummet ikke var blevet brugt af fangerne, men kun var bygget til ære for nogle betydningsfulde personer, som havde besøgt lejren. De vaske-

Theresienstadt: Arbejdskolonne vender tilbage til lejren.

I STUTTHOFS ARKIV

Henrik Mortensen har været på international arbejdslejr i Stutthof. Han beretter her om sine iagttagelser og oplevelser. Hans baggrund er dels, at han er cand.mag. i russisk og i historie, og at han er søn af Dachaufange Svend Mortensen.

Eet af lejrens vagttårne. På toppen ses en hollandsk lejrdeleger.

Undertegnede deltog i juli måned 1986 i en 2-ugers international arbejdslejr i Stutthoflejren. Fra dansk side stod Mellemfolkeligt Samvirke for arrangementet, men jeg var dog eneste danske deltager i den 18 mand/k store trup, hvori de 3 polakker i øvrigt var eneste deltagere fra Østeuropa.

Arbejdet i den fhv. KZ-lejr, der som bekendt nu fungerer som museum, bestod i bortlugning af ukrudt og afskrabning af et plankeværk, men gav absolut ingen anledning til overanstrengelse. Ud over arbejdet var der 2 faste indslag i hverdagsprogrammet:

70.000 aktstykker i lejrens arkiv

Vi så lejrens beholdning af gruppvækkende film om nazismen, livet i lejrene og deres befrielse, og endvidere fik vi på skift lejlighed til at studere et udsnit af lejrens arkiv, som nu omfatter ca. 70.000 aktstykker. Når så relativt meget er bevaret, skyldes det, at SS til det sidste nærede en tyskertro (sic!) på, at krigslykken ville vende sig, således at

man igen ville få brug for dokumenterne, og man lod derfor fangerne slæbe Stutthofs arkiv med på »Dødsmarchen«.

Som historiker, som søn af en fhv. KZ-fange (Dachau) og ikke mindst som menneske blev jeg dybt rystet og fascineret blot ved dette introducerende studium af livet i en KZ-lejr og det nazistiske bureau-kraft, og jeg besluttede mig til at anmode om tilladelse til at benytte et par arbejdsdage til at forske specielt i arkivalierne, som omhandlede de danske fanger i lejren, hvilket ønske omgående og velvilligt blev opfyldt.

Hver dansker havde et »kontokort«

For hver eneste af 154 danske fanger findes et chartek, der for næsten alles vedkommende kun indeholder ét aktstykke, som man med et moderne, noget blasfemisk udtryk nok ville kalde et kontokort. Kortet udviser Häftlingenes løbende månedlige lønindtægt og deres udtræk til køb af forskellige fornødenheder. Materialet har været gennemgået mindst 2-3 gange før - af udlændinge.

Den faste månedlige normalløn udgjorde - med ægte prøjsisk nøjeregnen 25 Reichsmark og 58 Reichspfännige, men specielt den første lønudbetaling varierer meget for de enkelte fanger - proportionalt med antallet af arbejdstimer i nævnte lønningperiode.

Een har således fået udbetalt kun 2,58 RM og en anden 13 Reichspfännige! (Passer antageligt for en times arbejde). Igen ægte tysk grundighed. I en ca. 3 måneders periode i sommeren 44 har lønudbetalingen været suspenderet. Den faste løn har såmænd været

Stutthoflejren besøges i sommertiden af mange, børn, unge og voksne. Murstensbygningen huser lejrens administration.

Der luges mellem brostenene i en af lejrens gader. Et motto for disse lejre er blevet ordene: »Lad der aldrig gro græs på deres grave.« I baggrunden skimtes eet af efterkrigstidens monumenter. (Fotos: Henrik Mortensen)

ganske god, i hvert fald set i relation til, at et »polsk undermenneske« sendt på tvangsarbejde i Riget kun tjente 2 mark om måneden. Sidstnævnte oplysning har jeg fra en ældre polsk kvinde i landsbyen Stutthof, og hun havde selv prøvet turen.

Antallet og størrelsen af udtræk fra kontoen varierer ret meget fra fange til fange - lige fra ingen udtræk hos enkelte af kvinderne til 10-15 udtræk hos mange af mændene. Beløbsstørrelser fra 0.50 mark til 60 mark. Sidstnævnte beløb er dog en absolut undtagelse og debiteringerne fra 2 til 10 mark er langt de almindeligste. Uden brug af lommeregner vil jeg anslå danskernes gennemsnitlige tilgodehavende hos værnemagten til ca. 225 RM pr. mand. Har nogen nogen sinde fået dem udbetalt? Med vor øvrige viden om forholdene i KZ-lejrene kan vi vel ikke forklare de sparsomme udtræk med fangernes sparsommelighed eller nærighed. Der har simpelt hen ikke været noget at købe. Den tydelige forskel mellem mænds og kvinders forbrug (næsten intet for sidstnævnte gruppe) tyder på, at der næsten udelukkende har været »mandeting« på markedet - tobak og barbergrej forestiller jeg mig. Martin Nielsen nævner i »Rapport fra Stutthof«, side 115, at man undertiden kunne købe mineralvand i en kantine.

Mere grundighed: fangerne skulle naturligvis kvittere for hver postering, såvel ind- som udgående. Adskillige kvitteringer gælder dog kollektivt for 2 eller flere konteringer. Kvitteringerne ligger tæt i arbejdsperiodens begyndelse, mens »de ansvarlige« i efteråret 1944 ikke mere har haft sans for at bekymre sig om dette forhold, og kvitteringerne hører efterhånden helt op. Indbetalingerne ophører også - på forskellige tidspunkter for de respektive fanger, men den sidst daterede indgang er typisk 11.10.1944, men hyppigt er der påført endnu eet beløb.

Martin Nielsen giver en forklaring på lønnens ophør: På dette tidspunkt var russernes fremrykning så fremskreden, at man ikke mere turde sende fangerne på udekommandoer, og selve lejren blev nu så overfyldt, at man simpelt hen ikke kunne komme til at arbejde. Første kreditering er i øvrigt almindeligvis påført 18.10.43, men udgør som nævnt ikke en hel månedsløn.

Ikke kendskab til dansk geografi

Når det gælder retskrivningen af danske person- og stednavne, hører den tyske grundighed imidlertid op. Hvem har måske hørt om en dansk by ved navn Kolltjg? De mange stavfejl tyder på, at

kortenes personaleoplysninger er nedfældet under et mundtligt »interview« i lejren, og at skriverkarlene, som antageligt har været polakker, ikke har haft bare et minimalt kendskab til den danske geografi.

For nogle få danskeres vedkommende findes i stedet for disse kontokort et »Häftlings-Personal-Karte«, der indeholder et væld af personlige oplysninger, som jeg har valgt helt at se bort fra. Hvordan og hvornår disse kort er blevet til, er beskrevet i »Rapport fra Stutthof« (side 41 og 51).

Der kunne yderligere fremlægges en mængde mere eller mindre interessante detaljer ud fra disse regnskaber - dog mest af personlig eller kildekritisk karakter, men dette vil efter min opfattelse føre for vidt i denne forbindelse.

På arkæologiske studier

Jeg fik ligeledes lejlighed til at dyrke lidt arkæologi under opholdet. I jorddynger, opgravet fra een af barakkernes fundamenter, fandt jeg forskellige effekter, som har tilhørt dels fangerne og dels deres vogtere. Således bl.a. en interimistisk saltbøsse, en emaljeret madskål fremstillet i Belgien, en fuldstændig intakt suppeterrin i hvidt porcelæn og et fragment af et askebæger i hvis bund var stemplet: Waffen SS - Victoria. Specielt sidstnævnte genstand var man glad for i museet, hvor man stadig føler sig presset til at finde beviser for SS-korpsets tilstedeværelse og ugering i lejren.

Ud over det daglige arbejde, ekskursionerne i week-enden og det almindelige kammeratlige samvær havde lejren fred og international solidaritet som gennemgående tema. Med disse emner som baggrund holdt en af de hollandske deltagere under den afsluttende mindehøjtidelighed i krematoriet en gribende og tankevækkende tale, hvorefter vi nedlagde blomster ved såvel ovnene som ved gaskammeret.

Mellemfolkeligt Samvirke og lignende organisationer ude i Europa har også tidligere arrangeret - og vil formentligt ligeledes fremover gennemføre - lignende arbejdslejre i såvel Stutthof som Auschwitz, Majdanek og Dachau. Deltagelse i en sådan lejr kan varmt anbefales yngre personer, som har et forhold til historien - ikke mindst deres forældres eller bedsteforældres historie. Det er en positiv, anderledes og aktiv måde at tilbringe et par feriedage på.

Henrik Mortensen

Runde dage

(Ved Poul Nielsen)

Fra 15. februar til 22. februar:
Se blatl nr. 7 1986.

Jens Nielsen, Finsensgade 40, 8200 Århus. 75 år 25. februar.

Jens Chr. Bergstrøm, Chr. Mindevej 12, st.tv., 2100 Kbh. Ø (Stutthof) 90 år 26. februar.

Hans Peter Larsen, Rantzausgade 20 B, 5.tv., 2200 Kbh. N, 70 år 27. februar.

Poul Lykke Hansen, Merløsevej 6, 2700 Brønshøj (Buchenwald) 65 år 27. februar.

H. Hansen, Sundvej 4, 4862 Guldborg, 65 år 28. februar.

C. J. Schultz, Hellasvej 20, 2300 Kbh. S (Buchenwald) 70 år 3. marts.

Thomas Chr. Pedersen, Gudrunsvvej 62, 8220 Brabrand. 75 år 4. marts.

Edith Hansen, Charlotteager 301, 2640 Hedehusene. 65 år 4. marts.

Tove Larsen, Indre Ringvej 199, 7000 Fredericia. 75 år 5. marts.

Benny Flandig, Rypevænget 15, 2600 Glostrup. 70 år 6. marts.

Anna Sørensen, Helgolandsgade 29, 9000 Aalborg. 80 år 6. marts.

Egon Juul Pedersen, Langenæsallé 22, 8000 Århus. 75 år 7. marts.

Ludvig Hansen, Mikkell Vibesgade 2, st., 1417 Kbh. K (Stutthof) 80 år 7. marts.

Annalise Dahl, Cort Adellersgade 14, 9000 Aalborg. 65 år 7. marts.

H. P. Dalgaard, Kirkebakken 1, Sdr. Vinge, 8860 Ulstrup. 65 år 10. marts.

Egon Enghøj, Kobbelvænget 45, 6., 2700 Brønshøj. 75 år 10. marts.

Thorvald Nielsen, Egerisvej 43, 7800 Skive. 80 år 11. marts.

Julius Rye Jacobsen, Njalsvej 28, 5210 Odense (Buchenwald) 70 år 11. marts.

Benjamin Mørch, 06300 Nice, Frankrig (Neuengamme 50.520) 65 år 13. marts. (Har siddet i mange lejre.)

Richard S. A. Hansen, Ulsøparken 6, 2660 Brøndby Strand (Neuengamme 60.803) 70 år 13. marts.

Ernst Tangdal, Pilevang 14, 2980 Kokkedal. (Buchenwald) 65 år 14. marts.

Aksel Westergaard Hansen, Birkeallé 2, 9240 Nibe. 70 år 17. marts.

Fritz O. Knudsen, Valdemarsgade 49A, 2, tv., 1665 Kbh. V. 65 år 19. marts.

Svend Peter Kjempff, Kystvej 32, 6200 Åbenrå (Buchenwald) 70 år 19. marts.

Leif Refdal, Daruplund 37, 1.th., 2660 Brøndby Str. (Buchenwald) 65 år 19. marts.

Bertel Nielsen, Charlottenhøj 106, 9000 Aalborg (Dachau 141.686) 70 år 20. marts.

Keld Karise, Islandshøj Parken 11, 2., 2990 Nivå (Buchenwald) 70 år 20. marts.

Frederik Chr. Koch, Rubinsteinsvej 46, 3.tv., 2450 Kbh. SV (Buchenwald) 70 år 21. marts.

S. Lyngholm Andersen, Ernst Kapersvej 12, 2450 Kbh. SV. 65 år 22. marts.

Leif Ove Jensen, Troldhøjen 5, 2730 Herlev. 65 år 22. marts.

Poul Erik Thomsen, Højersgade 18, 9850 Hirtshals. 60 år 22. marts.

Erik von der Lieth, Parmagade 50, 2300 Kbh. S (Neuengamme 68.394) 75 år 22. marts.

Johs. Nybo Frederiksen, Abildgårdsvej 28, 2., 2830 Virum (Buchenwald) 70 år 23. marts.

Kaj Madsen, Ærenprisvej 10, 5000 Odense C. 70 år 24. marts.

Katrine Mass, Ahornvej 4, 6000 Kolding. 70 år 24. marts.

Otto Henny Nielsen, Glarmestervej 24, 5700 Svendborg (Neuengamme 67.060) 70 år 24. marts.

Svend Rasmussen, Poppelvænget 8, st., 2800 Lyngby (Sachsenhausen 75.161) 70 år 25. marts.

Poul V. Mangaard, Frederiksgade 66 B, 8700 Horsens (Buchenwald) 65 år 25. marts.

Børge Hansen, Oscar Bruunsvej 9, 2.th., 3050 Humlebæk (Buchenwald) 70 år 26. marts.

Svend Magnussen, Vegavej 18, 8270 Højbjerg (Buchenwald) 70 år 27. marts.

Leif Hansen, Thulevej 18, 9210 Aalborg SØ. 60 år 28. marts.

David Otto Slagelse, Nybrovej 213, 2800 Lyngby (Hannover-Stöcken 54.592) 65 år 30. marts.

Elna Andersen, Sebbersundvej 6, 9220 Aalborg Øst. 80 år 30. marts.

Otto Hansen, Geelskovparken 2, 2830 Virum (Dachau 141.602) 75 år 31. marts.

Helga Gerda Jensen, Raaholtvej 14, 9900 Frederikshavn. 75 år 31. marts.

Kaj Farnov, Rørosvej 49, 4760 Vordingborg (Buchenwald) 70 år 2. april.

Anna Olsen, J. H. Wesselvej 21, 7800 Skive. 70 år 2. april.

Harald Billeschou, lejl. 1-009, Parkboulevarden 71, 8900 Randers. 80 år 3. april.

Holger Johansen, Bernadottégården 68, 9560 Hadsund. 65 år 3. april.

Ragnar Krag, Nyvej 11, 8900 Randers. 60 år 3. april.

E. A. Kronberg Christensen, Torden-skjoldsgade 25, 2. 1055 København K. (Buchenwald) 70 år 3. april.

Ernst H. Christiansen, Emdrup Banke 54, 2100 København Ø (Buchenwald) 70 år 3. april.

K. Ridung, Edif Londres Acapulco (Malaga) Spanien (Sachsenhausen 75.116) 65 år 4. april.

Axel Mosebo Rasmussen, Bergthorasgade 6, 2300 København S (Buchenwald) 75 år 4. april.

Søren Korup, Thyrasvej 44, 7400 Herning (Hannover-Stöcken 54.581) 65 år 5. april.

Niels Aage Sørensen, Lykkegaardsvvej 38A, 9000 Aalborg. 70 år 5. april.

Villy Sørensen, Møllerlodden 15.3., 2400 København NV. 70 år 6. april.

Erna Kristensen, Peder Lykkesvej 61-1416, 2300 København S. 70 år 6. april.

John Wilkens, Bernadottegården, 9560 Hadsund. 70 år 7. april.

Kaj Strand, Jupitervej 2, 4040 Jyllinge. 70 år 8. april.

Tage Guldborg Nielsen, Ivar Huitfeldts-gade 1, 9000 Aalborg. 75 år 9. april.

Hans Holger Nielsen, Valborg Alle 36, 3.tv., 2500 Valby (Buchenwald) 75 år 10. april.

Ove Juel Nielsen, Buddinge Hovedgade 250, 2880 Bagsværd. 65 år 11. april.

Henriette Møller, Tambosundvej 25, 9220 Aalborg Øst. 85 år 11. april.

Ejnar C. Ohlsson, Rasmus Hansensvej 15, 4520 Svinninge. 65 år 13. april.

Ester Højsgaard Hansen, Svendsgade 7, 9000 Aalborg. 60 år 13. april.

K. E. Bunken, Dronninggårds Alle 5, 2840 Holte. (Buchenwald) 75 år 13. april.

Antonius Hansen, Plejehjemmet, Grøn-negade 4, 3400 Hillerød (Dachau 141.597) 70 år 15. april.

Verner Kring, Viktoriagade 30, 1.th., 1655 København V (Buchenwald) 75 år 15. april.

Poul Mozart Hansen, Ørumsgade 28, 8000 Århus. 65 år 18. april.

A. S. Christensen, Ordrup Jagtvej 48 B, st., 2920 Charlottenlund. 70 år 19. april.

Knud Aage Thomsen, Fr. Obelsvej 18, 9000 Aalborg (Buchenwald) 70 år 19. april.

Hans Ch. Christoffersen, Stampesvej 17, 8260 Viby. (Sachsenhausen 75.153) 65 år 21. april.

Signe Nielsen, Steen Billesgade 20, 9000 Aalborg. 65 år 21. april.

Ingeborg Klitgård, Strubjerg 48, 9400 Nørresundby. 70 år 22. april.

FORSINKEDE LYKØNSKNINGER:

Niels Bang Høgsted Linchs, Skovparken 69, 6000 Kolding, fyldte 90 år den 25. januar.

Ruth Prager, Rudbecksgatan 171, 21620 Malmö (Theresienstadt) fyldte 60 år den 9. februar.

Den 12. februar fyldte portner på Tulip, Vejle, knud malthe poulsen, Bleggårds-gade 15, 2., 7100 Vejle (Kg. Hans Gades Arrest, Vestre Fængsel, tugthuset Dreibergeren) 65 år.

Agnes Køngerskov, Samsøvej 14, 7000 Fredericia. 65 år 11. februar.

Rettelse:

I december-nummeret kunne vi under »runde dage« meddele, at **Poul Jul. Holm** den 19. januar fyldte 85 år. Sæt-ternissen havde ordentligt været på spil, for den korrekte meddelelse skulle lyde således: **Poul Nikolaj Holm, 75 år den 17. januar**. Vi beklager meget de forkerte oplysninger om Buchenwaldklub-bens **Poul Holm**.

Endnu en rettelse: I listen over jule- og nytårshilsener fra foreningerne i blad nr. 7 var Buchenwaldklubbens Odense

afdelings hilsen fejlagtigt ikke kommet med. Afdelingen havde både bestilt og betalt for annoncen, og vi beklager meget den skete fejl.

70 år

Onsdag den 18. februar fylder redaktør Johs. Rasmussen, Vejle, 70 år. Hans stofområde ved Vejle Amts Folkeblad har gennem en årrække været kulturstoffet i Trekantområdet, så han har altid haft nok at gøre. Han vil for øvrigt være vore læsere særdeles velkendt gennem mange interessante bidrag i vort blad - vel nok bladets flittigste medarbejder.

Det var den nationale stolthed, der gjorde ham illegal, så han kom meget tidligt med i Fri Presse. Senere var de en gruppe unge, der startede Dybbøl-Posten.

Han blev under besættelsen arresteret 2 gange. Første gang af det danske politi. Det blev til 4 måneder på Politigården, Veste fængsel og Blegdammens arrest, men to år efter gik det galt igen. Han fik da 4 skudsår, i lysken, i brystet, på halen og i højre arm. Han kom så på tyskernes lazaret på Nylandsvej - men alligevel blev han kraftig forhørt.

Omkring påske 45 kom han til Frølev. Turen hertil varede 3 døgn, da man ustandselig blev stoppet af tyske lazaret-tog til Danmark, troppe- og forsynings-tog o.lign. Fangerne dækkede en transport på 25 vogne med ammunition.

Efter befrielsen gennemlevede han en længere periode på rekreativshjem. Han har siden 1959 virket ved Vejle Amts Folkeblad, indtil han faldt for journalisternes aldersaftale. Det har været et meget krævende job, men Johannes Rasmussen er en yderst flittig mand - og journalistik er og bliver hans liv. Man kan med rette tale om et helt liv i dansk presses tjeneste.

Han har siden 1977 været medlem af bestyrelsen for Kammeraternes Hjælpefond. F.k.

Makaber sammenstilling

»Selvom der næppe er belæg for at forbinde stedet i nogen grad med Grimms eventyr, så er det fremhævet, at KZ-lejren Buchenwald blev opført omkring Goethes eg og med denne som centrum. Noget dybt indtryk gjorde træet ikke på mig!«

Fra Chr. Helmer Jørgensen: Mit Ragnarok

Bernadottegården i Hadsund

Runder snart de 10 år

Den 5. maj er det 10 år, siden Dronning Ingrid sammen med nu afdøde Prins Georg indviede Bernadottegården, efter at grundstenen den 29. august 1975 blev nedlagt af Dronning Ingrid og fru Estelle Ekstrand, enke efter grev Folke Bernadotte.

Bernadottegården er opført i en tidligere frugtplantage og er placeret, så den har glimrende forbindelser til byen og dens forretninger. Bernadottegårdens bomærke er trykt på brevpapir og kuverter og bæres af personale og bestyrelse. Det er tegnet af kunstmaleren Carlo Wognsen, der var medlem af bestyrelsen indtil sin død.

Bomærket består af frihedskæmperarmbindet samt V-tegn og den evige fakkel, indrammet i en lysegrøn cirkel, der symboliserer foråret, der kom i 1945.

Bernadottegårdens pladser deles mellem kommunen og de modstandsfolk, der har brug for et ophold. Det specielle er de 32 beskyttede boliger, der er det helt rigtige for de kammerater, der ikke har brug for så megen hjælp, men som her kan leve som i eget hjem.

Alle besøgende på Bernadottegården er meget begejstrede, ikke mindst udlændinge, der tror, det er et hjem for velhavere, indtil vi fortæller, at det er bygget for vore kammerater, der kæmpede for Danmarks frihed.

Fangeforeningen fra Randers/Århus aflægger tit besøg, bl.a. til jul, og også foreningen fra Aalborg hjælper med, at gården får et godt omdømme. Ikke mindst vore norske kammerater er flittige gæster. Kommunen og musikinteresserede kammerater hjælpes med at sørge for underholdning.

Meget væsentligt er det, at gården gennem alle 10 år er blevet ledet af en dygtig forstander, Bente Pedersen. Vi ved alle, at tidligere modstandsfolk ikke altid er lige lette at omgås, men også det klarer hun fint, samtidig med at hun dygtigt samarbejder med bestyrelsen, hvoraf nogle har været med fra starten.

I 1986 havde man den glæde at få besøg af Prins Georg, der ankom sammen med Frode Toft fra Frihedsfonden. Det var en stor dag for beboerne at få lejlighed til at hilse på prinsen, og da der serveredes champagne til alle, var dagen reddet.

Forhåbentlig vil ideen med Bernadottegården: At leve op til tilsagnet til KZ-fanger og modstandsfolk »I skal ikke blive glemt« leve evigt.

Den 5. maj festes der i Hadsund. Derom i næste nummer.

VMJ

FRA REDAKTIONEN

Ved indgangen til et nyt Kammeratskabs-job

Nu hvor Pigtraad har fået ny medredaktør, vil jeg gerne takke Sammenlutningen, fordi den tænkte på mig.

Jeg skal prøve at udføre jobbet sammen med vor dygtige, ansvarshavende redaktør Johs. Fosmark.

Forhåbentlig kan vi leve op til, at vort blad stadig kan være talerør for det, der rører sig blandt modstandsfolk og fanger.

Beklageligvis er der rundt om i verden tiltagende nynazisme. Selv hos os mærker man racisme. Nogle glemmer, at også mange af os var flygtninge i et frit land, ligesom man glemmer tragedierne, da Danmark i trediveerne modtog flygtninge, for senere at måtte udlevere dem til udryddelse i det 3. rige.

Villy Mørk Jensen

Et navn var faldet ud

I artiklen »Nogle holdt jul igen...« var det 5. navn på Mindesmærket på Sæby Kirkegård: Johs. Møller Frederiksen, desværre »faldet« ud af manuskriptet.

Herman Pedersen

300 til kongres i Wien

Klimaet mellem Vest og Øst er ved at bedres.

I Wien afholdtes i december den 2. verdenskongres med deltagelse af veteraner fra hele verden. Vi var ca. 300 tidligere modstandsfolk og soldater, der havde deltaget i 2. verdenskrig samt finslandsfrivillige fra Sverige og Finland.

Det vigtigste oplæg havde til formål at forhindre en udvikling henimod en tredje verdenskrig, specielt med tanke på at hindre en atomkrig og atomtester overalt i verden.

I resolutionsudkastet havde man kun nævnt USA og Sovjetunionen og glemt de øvrige atommagter, såsom Indien og Frankrig. Det affødte en heftig diskussion, hvor ikke mindst de skandinaviske lande påpegede, at et pålæg burde omfatte alle lande med hensyn til at stoppe prøverne. Det blev der også taget hensyn til i slutdokumentet.

Et andet væsentligt punkt var menneskerettighedsspørgsmålet. Det er væsentligt at være opmærksom på, at der ikke noget sted igen opstår dødslejre som i nazitiden.

Mellem Bulgarien og Tyrkiet opstod en heftig diskussion angående det tyrkiske mindretal i Bulgarien, ikke mindst om de religiøse problemer. Resultatet var, at bulgarerne inviterede en tyrkisk delegation til Bulgarien.

Indtrykket fra kongressen var, at klimaet mellem Vest og Øst er ved at bedres.

Fra Danmark deltog delegerede fra FV og FIR, og Norge, Sverige og Finland var godt repræsenteret. Som i alle internationale forsamlinger var Frankrig stærkt til stede. Østrig var vært for kongressen, og havde arrangeret besøg hos forbundskansleren og på byens rådhus, ligesom der var sørget for god indkvartering, bustransport o.s.v.

VMJ

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

NYTÅRSHILSEN

- Er vi ligegyldige, glemsomme og egoistiske?

Nytåret rummer en opfordring til at se frem og til at se tilbage. At se frem, for det kræver situationen, men det er naturligt også at se tilbage i håb om, at vi fremover lærer af de indhøstede erfaringer.

Men at tegne et billede af analyserende art af situationen ved årsskiftet er vanskeligt, og det gælder både, når vi vil se emnet under en global synsvinkel, såvel som under en lokal.

Årets nobelpristager, forfatteren Elie Wiesel, gik i dansk TV i december adgang til at tegne et billede, set under de store synsvinkler. Han gjorde det på en meget gribende måde, og både hans ordvalg og hans stemmeføring var sådan, at ordene måtte hamre sig ind hos alle, der fulgte hans tankegang.

Han er overlevende fra Auschwitz. Han fandt, at to ting tegner billedet, nemlig ligegyldighed og glemsomhed.

Ligegyldigheden blev begrundet med, at hver enkelt har nok i at klare egne problemer, så der ikke bliver overskud til at tænke på samfundsproblemerne, og at gøre noget ved dem, så man er med til at skabe en ny og bedre verden end den, vi nu lever i.

For mig var det nyt at høre, at også i USA er mand og kone i hjemmene så travlt optaget af at indtjene, at det i den grad lægger beslag på kræfterne, at de børn, man har sat i verden, bliver for-

sømt. De får ikke fra forældrene den hjælp og vejledning, som man i forrige generationer satte en ære i at give. Man stiler mod en topbolig, en eller flere biler, de hårde hvidevarer, ofte i den grad, at målene kræver alle kræfters indsats.

Men glemsomheden? Ja, den kan forfærde en. Faghistorikere siger, at menneskene faktisk ikke lærer af historien, og det er da trist. Meget tyder på, at det er rigtigt. Tænker man på Tyskland, kan vi nævne, at det stortyske rige jo bragte sig ind i verdensopgøret 1914-18. Efter den lå et land i ruiner. Talrige mennesker havde mistet livet i en brutal krig og f.eks. de økonomiske eftervirkninger var katastrofale.

Og alligevel skulle der kun gå 21 år, før samme storrige kastede sig ud i et nyt forsøg på at opnå revanche. Lynkrigen skabte forbløffende succes'er. Man ville nu skabe en ny verden, så man i fremtiden ikke længere skulle spørge: Hvad siger London og New York, men: Hvad siger Berlin?

Opgøret blev langt voldsommere end i 1914-18. Det skyldtes jo i vid udstrækning de store tekniske fremskridt.

Pengene? Ja, dem skaffede man, for det er jo det mærkelige ved dette problem, at mens man i fremtiden døjer med at skaffe midler til løsningen af ret vigtige samfundsopgaver, synes pengestrømmen i krigstid at være uden grænser.

Godt 40 år har vi nu i Europa været forskånet for krige, og man tør blot håbe på, at de 20 millioner ofre i menneskeliv, der blev en alvorlig følge af ver-

denskrigen nummer 2, vil råbe så højt, at ingen vover at starte et nyt opgør. Det ville jo ikke være krig, men menneskeudryddelse.

Mens Elie Wiesel kun nævnte to karakteristiske ting i tegningen af billedet her ved årsskiftet, må vi nok have et tredje begreb med, nemlig egoismen.

Her hvor jeg bor nu, samles vi hvert år til Sct. Hans-bål. Forrige år konkluderede taleren sin báltale med at sige, at vor tids heks er egoismen. Påstanden er tankevækkende.

Til de tre nævnte begreber, kan der heldigvis tilføjes, at de ikke dækker alle mennesker, for brede kredse i vort folk sender hvert år betydelige beløb til støtte for sociale og lignende formål, og offervilligheden overfor initiativerne til støtte af U-landshjælpen var forbløffende stor.

Rundt omkring i vort land samles ret mange tidligere fanger til møder og sammenkomster, og de, der gør et stort arbejde for, at skadelidte fra besættelsen skal få den hjælp, som loven giver dem adgang til, gør jo en indsats for at glæde og opmuntre andre. Det samme gælder også i de almindelige fangeforinger.

Men i hverdagen gør de negative kræfter sig alt for stærkt gældende gennem avisartikler, læserbreve, bøger, taler m.m.

Der er således megen grund til at råbe til det tavse flertal om at udvise større aktivitet. Alt for mange nøjes med stille at sidde derhjemme og håbe på, at andre skriver og taler deres sag. De nøjes med at sidde og håbe og ønske.

Ved indgangen til 1987 skal dette causeri derfor tages som en opfordring til, at alle gode kræfter vil blive mere aktive end de var i 1986. Det er vejen frem.

F-k

Aabenraa Rederi A/S

Finlands Konsulat

P. F. CLEEMANN
SKIBSMÆGLERFORRETNING
A A B E N R A A
telgr. »Cleemann«
tlf. (04) 622182 - telex 52111

Frøslevlejrens usikre fremtid

Siden påske 1986 har Nationalmuseet i misforstået spareiver truet med at lukke Frøslevlejrens Museum fra nytår 1987. Men selve den 24. december bragte Jydske Tidende en julehistorie, hvor Nationalmuseets administrator, Christian Nissen, fortalte, at Frøslevlejrens Museum er sikret i 1987, hvor Nationalmuseet fortsat vil stå for driften. Men

fra 1988 er museets fremtid atter uvis. - Det er kortsigtet og lyder ikke særlig betryggende.

Ikke desto mindre udtalte Christian Nissen, at han ikke rigtigt forstår, at der kan være nogen usikkerhed omkring museets fremtid. Det er en selvmodsigende og mildt sagt forbløffende påstand. Han fortæller ellers selv om mis-

lykkede forhandlinger med Bov kommune og Sønderjyllands amt for at få dem til at overtage driften af Frøslevlejrens Museum. - For resten har Nationalmuseet ikke forhandlet herom med Bov kommune...!

Administrator henviser også til, at Frihedsmuseet (som er en afdeling af Nationalmuseet) har kontakt med Røde Kors og Hjemmeværnet om samarbejde omkring disse organisationers planer om nye museer i Frøslevlejren. Det er besynderligt, at Nationalmuseet således drømmer om at udvide sine museumsaktiviteter i lejren, når man ellers påstår, at man ikke har kræfter (eller vilje?) til at opretholde Frøslevlejrens Museum.

Find en holdbar løsning

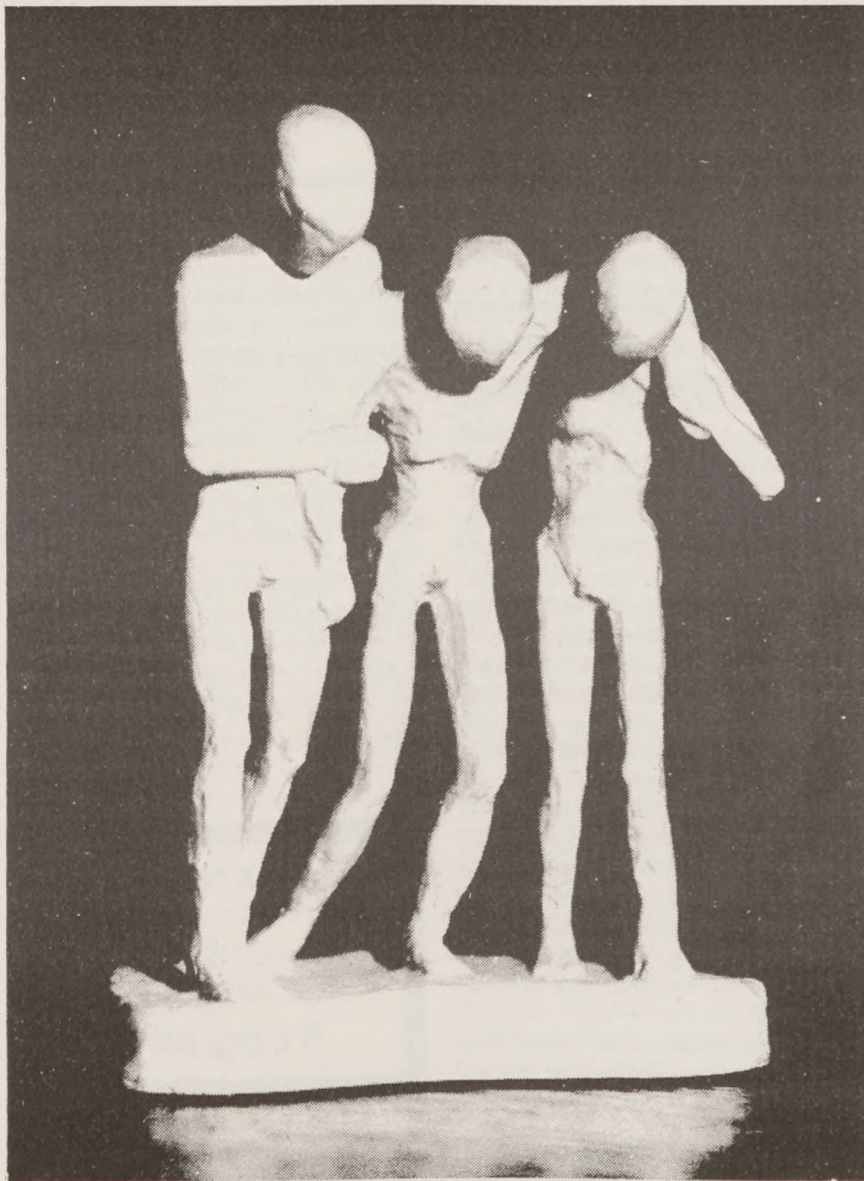
Hvorfor skulle Nationalmuseet - eller Frihedsmuseet - forplumre den aktuelle sag med de nye museumsplaner, som er Frøslevlejrens Museums eksistensproblemer uvedkommende? I stedet burde man samle kræfterne om at finde en holdbar løsning, så museet, der i 1986 havde næsten 70.000 besøgende, bevares som en levende og attraktiv afdeling af Nationalmuseet.

Administrator Nissens udtalelser efterlader dét indtryk, at Nationalmuseet beklageligvis stadig ønsker at skille sig af med Frøslevlejrens Museum. Men det er et spørgsmål, om det kan lade sig gøre? Da museet i 1969 blev overdraget som en gave til den danske stat ved Nationalmuseet, blev der udfærdiget et overdragelsesdokument - et gavebrev, som ingen statslige instanser dengang havde indvendinger imod. Det er i høj grad tvivlsomt, om Nationalmuseet kan tilsidesætte dette dokument. Folketinget vil næppe gøre det.

Taktløst

Nationalmuseets forsøg på at frasige sig Frøslevlejrens Museum er en taktløshed over for tidligere Frøslevfanger og alle andre, der gjorde en indsats i kampen mod den tyske besættelsesmagt. Hertil kommer at bestræbelserne for at overdrage museet til Bov kommune og Sønderjyllands amt vidner om manglende historisk forståelse. Selv om Frøslevlejren blev bygget i Sønderjylland, blev den ikke en lokal, sønderjysk lejr. Frøslevlejren er en del af Danmarkshistorien, og derfor skal Frøslevlejrens Museum forblive under Nationalmuseet.

Jørgen Mågård
Padborg

Neuengamme-foreningens nytårshilsen

I anledning af Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengammes 25 års jubilæum den 26. maj 1987 bringes billedet af foreningens æresstatuette, der er en afstøbning af en træfigur, skåret af en dansk fange i Neuengamme 1944/45 og smuglet hjem til Danmark. Statuetten gives til personer eller organisationer, der ved deres virke har haft en særlig betydning for de tidligere fanger fra Neuengamme og deres familier.

Æresstatuetten er til dato tildelt følgende: Grevinde Estelle Bernadotte af Wisborg, ambassadør Franz Hvass, kontorchef Th. Dige, Frihedsfonden, revisor H. C. Steen-Hansen, Den polske fange- og veteranorganisation SPoWID, generalsekretær i Amicale int. de Neuengamme Hans Schwarz, Franz Glienke, Freundeskreis, Hamburg, præsident i A.I.N. J. A. Dolidier, Paris, kontorchef Børge Rønlev, Sikringsstyrelsen, Alex Bindeballe, Thisted, professor dr.med. Paul Thygesen, Landsforeningen Sammenslutningen af Erhvervshæmmede fra frihedskampen, præsident J. B. Tito, Jugoslavien, Kammeraternes Hjælpefond, Dansk Røde Kors, redaktør Lis Møller, professor dr.med. Jørn Hess Thaysen, Bernadottetården i Roskilde, redaktør Johs. Fosmark, Silkeborg, Jan Tingdal, Bernadotte-Detachmentet og overlæge dr.med. Jørgen Kieler.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

MØDET I JANUAR

Sammenslutningens møde i januar 1987 fandt i lighed emd tidligere sted i Frihedsfondens lokaler. Fondens nye leder, Anna-Lise Clausen, bød de fremmødte velkommen og kunne fortælle, at også fremtidige møder kunne afholdes hos Frihedsfonden. Oskar Verner takkede for denne gestus, bad de tilstedeværende rejse sig og udtalte derefter smukke mindeord om den uforlignelige leder af Frihedsfonden og flittige medredaktør af vores blad. Der var inden mødet blevet lagt en smuk buket blomster på Frodes plads, og Oskar oplæste et brev fra Ragnhild Toft, hvor hun og sønnen Henrik takker for de mange hjertelige tilkendegivelser og trøstende ord, der var strømmet til dem i anledning af Frodes pludselige og bratte død.

I anledning af kraftige lønforhøjelser til visse embedsmænd, forhøjelser, der tilsyneladende ikke får nogen afsmitende virkning på vore forhold, vil Oskar og Alfred Bertelsen henvende sig til socialministeren, der tidligere har givet udtryk for forståelse for vores situation.

Efter beslutningen om at ophøre med delvis at bekoste udgivelsen af bladets ekstranummer (november) kunne kassereren, Bernth Johannesson glæde sig over en betydeligt bedre økonomi, og Poul Nielsen kunne supplerende oplyse, at der fortsat kommer gavebeløb til Sammenslutningen i forbindelse med fornyelse af abonnementerne, således at det meget dyre nr. 6/86 nu næsten er betalt.

Årsregnskabet for bladet for 1986, som endnu ikke er revideret, vil fremtræde med det forventede underskud på op imod en snes tusinde kroner, og trods forhøjelsen fra 50 kr. til 60 kr. af abonnementsprisen kan 1987 gå hen og blive lige så ringe. Nu 5 dage før sidste frist for betaling mangler næsten 300 abonnenter at indbetale for 1987, og de vil automatisk blive slettet på abonnementslisten.

Til at afløse Frode som medredaktør af vort blad havde Villy Mørk Jensen givet tilsagn om at indtræde, og det blev

af bestyrelsen modtaget med taknemmelighed.

Der blev givet meddelelser fra de enkelte foreninger om allerede afholdte arrangementer og om planlagte, der for en dels vedkommende vil blive meddelt i bladet. Sammenslutningens årlige repræsentantskabsmøde finder sted den 25. marts. Villy Karlsson henlede opmærksomheden på Hadsund-Bernadottegårds 10 års jubilæum den 5. maj i år.

Poul Nielsen var blevet bekendt med, at Heinrich Davidsen var blevet overfaldet ved højlys dag af en voldsmand med et hoftebrud som resultat, og Poul N. blev bedt om at sende Heinrich en hilsen.

PN

Rejsen til Normandiet

Rejsen er en 10-dages busrejse til Normandiet med besøg i Paris. Periode: Lørdag den 20. juni til mandag den 29. juni 1987 (lille ændring fra tidligere oplyst). Deltagerne fordeles i 2 busser som det maksimale antal. Der er rejseleder i hver bus.

Rejsens program:

1. dag - lørdag 20/6

Deltagerne møder ved busserne, der holder på busholdepladsen ved Hovedbanegården kl. 6.45. Kl. 7.00 afgår busserne over Rødby-Puttgarten til Tyskland, hvor der fortsættes sydpå, og i Raststætte Trave spises der frokost, hvorefter der fortsættes til Arnhem, hvor aftensmaden spises, og hvor der overnattes i hotel Twente, subs. hotel Haahuis.

2. dag - søndag 21/6

Morgenmad og rundtur i Arnhem om formiddagen, og derefter frokost i overnatningshotellet. Om eftermiddagen køres til Antwerpen. Aftensmad og overnatning i Novotel.

3. dag - mandag 22/6

Efter morgenmaden mod Normandiet. Frokost undervejs. Indkvartering i Caen. Her deles rejsegruppen i 3 hold, hver boende i sit hotel. Ca. 50 personer - bus nr. 1 - bor i hotel Climat - moderne hotel ca. 3 km fra Caen - men vi har jo bussen til disposition. Den øvrige del af gruppen fordeles på hotel Royal og hotel Quatrans, der ligger i 150 meters afstand midt i byen. Alle værelserne har brusebad og toilet.

4. dag - tirsdag 23/6

Efter morgenmaden udflugt til Normandiet. Muligvis tager vi madpakke med fra hotellet. Vi besøger historiske steder, bl.a. statuen for Den danske Sømand, afsløret på »D-dagen« 1984 i Sainte Marie du Mont. Vi vender tilbage til hotellerne sidst på eftermiddagen, hvor vi spiser middag og overnatter.

5. dag - onsdag 24/6

Efter morgenmaden atter udflugt i Normandiet. Historiske steder besøges, bl.a. i Bayeux, hvor det berømte Bayeux-tapet, der illustrerer Normanernes erobring af England i 1066, kan ses. Frokosten har vi spist undervejs, og sidst på eftermiddagen vender vi tilbage til hotellerne, spiser aftensmad og overnatter.

6. dag - torsdag 25/6

Efter morgenmaden afrejse mod Paris. Frokosten spises i Evreux. I Paris indkvarteres hele rejsegruppen på hotel Berthier Brochant, der ligger nær Place de la Clichy. Her spises middag og overnattes. Aftenen til fri disposition.

7. dag - fredag 26/6

Efter morgenmaden byrundtur i busserne om formiddagen. Om eftermiddagen besøg i Versailleslottet m.v. og evt. et besøg i Det danske Hus. Middag og overnatning i hotellet. Aftenen fri.

8. dag - lørdag 27/6

Til rejsedeltageres egen disposition. Morgenmad - middag og overnatning i hotellet. Der bliver således mulighed for, at man i små grupper på eget initiativ kan besøge i alt fald nogle af de man-

ge seværdigheder i Paris.

9. dag - søndag 28/6

Tidlig morgenmad og derefter afgang fra Paris. Frokost undervejs. I Vogeserbjergene søger vi at finde KZ-lejren Struthof, og herfra går turen videre til Novotel i Dortmund, hvor vi spiser middag og overnatter.

10. dag - mandag 29/6

Morgenmad i Novotel, og derfra videre hjemefter. Frokost undervejs - sandsynligvis i Mellendorf. Evt. besøg i Bergen-Belsen. Med GT-Linjen retur kl. 18.30, subs. via Rødby/Puttgarten. Aftensmad på båden, eller undervejs. Hjemkomst sidst på aftenen.

Prisen pr. person for denne spændende rejse med indkvartering i dobbeltværelse med bad og toilet er kr. 4.445,-. Dette beløb dækker bustransport, færger, hotelophold minus 2 frokoster i Paris, forsikringer - herunder afbestilling og tilbagebetaling vedr. rejsen - m.m.m. + entreer. D.v.s. alt minus drikkevarer og 2 frokoster i Paris er betalt.

Tillæg for enkeltværelser kr. 1000 (max. 8 enkeltværelser).

Vi har også i år den særlige ordning, at rejsedeltagere fra Jylland og Fyn kan få rejsen ud/hjem og hotelovernatning betalt i forbindelse med rejsen.

De godt 100 personer, der i 1986 har foretaget en »foreløbig« tilmelding, bedes atter overfor sekretæren Georg Andersen, Kongshaven 42 A, 2500 Valby, tlf. 01-17.47.88, tilkendegive, om de fortsat er interesserede, eller om de af en eller anden grund ikke kan deltage. Når sekretæren har hørt fra de enkelte igen, vil de stadig interesserede modtage tilmeldingspapirer og giroindbetalingskort vedr. rejsen.

Sidste tilmelding og indbetaling er fastsat til 1. april 1987.

BESTYRELSEN

Kammeraternes Hjælpefond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

Medlemsaften med damer

Så kalder Buchenwaldklubben igen til hyggeligt, kammeratligt samvær. Vi kalder til medlemsaften torsdag den 5. marts 1987, kl. 18 med fælles spising, kaffe og underholdning.

Menuen er: Oksesteg med hvide kartofler og rødvinssauce. Tilbehøret er: Glaserede løg, bønner, stegte tomater. Derefter serveres kaffe og småkager. Kuvertpris: 60 kr. Drikkevarer kan købes til moderate priser.

Efter spisningen er der kammeratligt samvær, hvorunder der vil blive vist en film, optaget på klubbens seneste Buchenwald-rejse.

Tilmelding er nødvendig, og den foregår på sædvanlig vis ved, at man inden den 20. februar 1987 indsender beløbet for deltagelsen på giro 6 17 60 03, Buchenwaldklubben v/Ernst Steen, Vendersgade 6-4.th., 1363 København K.

Reserver dagen og mød op til denne gode aften. Tag din partner under armen, og giv hende/ham nogle hyggelige timer i godt selskab. Er du ensom i hverdagen, bør du netop møde op, og vi lover dig, at du ikke skal føle dig ensom denne aften.

Vel mødt!

BESTYRELSEN

Det store festlige ande- og flæskespil

Igen havde vi i bestyrelsen den glæde, at medlemmerne mødte talrigt op, idet der mødte 170 personer til vores årlige ande- & flæskespil, der afholdtes tirsdag den 25. november 1986 i kantinen på politistation 3, Bellahøj.

Blandt gæsterne havde vi fornøjelsen at have et af vores æresmedlemmer, dr. G. Funding og hustru, der p.t. opholder sig her i landet, og som havde udtrykt ønske om at måtte deltage.

Spillet blev afviklet under sædvanlige former, og de mange deltagere gjorde, at der mange gange var flere - en enkelt gang 4 personer - der kunne råbe banko samtidig. De fik selvfølgelig alle fuld gevinst, idet vi for flere år siden vedtog, at vi ikke »trækker lod«, men får den fulde gevinst, når vi har banko. Der blev i år vundet usædvanlig mange gevinster, men der var taget højde for, at noget sådant kunne ske, idet der var foretaget rigelige indkøb.

Desuden havde vi bortlodning af

mange gode gevinster, hvoraf mange var skænket klubben som gave.

Spillelysten var stor, såvel til andespillet som til lotterierne, så der blev udsolgt på rekordtid, og dette, sammenholdt med den store deltagelse, gjorde, at vi kunne slutte aftenen med et utilsigtet overskud.

BESTYRELSEN/GA

ERHVERVSHÆMMEDE

AALBORG:

Centret bliver flittigt brugt!

I sin julehilsen i Aalborg-bladet »Kontakt« skriver kontorets leder Børge Jensen bl.a.:

En stor glæde er det, at vort center bliver så flittigt brugt til vores »Torsdagskomsammen«. Der er på det nærmeste fuldt hus hver uge, og snakken går livligt.

Det vil nok være på sin plads, om vi her ved årets udgang bragte en tak til dem, der gør et stort arbejde for, at vort center kan fungere så godt, som det kan og gør, det er et større arbejde, end man umiddelbart tænker over. De fleste bemærker jo kun, at alting klapper, når de kommer: Bordet er dækket - kaffen er klar, og skal du have en »Pils«, står der straks en mand klar med samfundshjælperen. Det er nemt og dejligt, men det er et stort, frivilligt arbejde både før og efter en sådan dag.

Tak til dem og ikke mindst til »Bette Grethe«, som nok er den, der yder den største indsats på dette område.

Sjællandsafdelingen

fortsætter med at holde sine månedlige sammenkomster, kaldet »Fredagsmøder«, der udover kammeratligt samvær ikke har ret meget med møder at gøre.

Medlemmerne ser gerne disse sammenkomster udvidet, så i fremtiden bliver det til, at vi mødes over en bid medbragt mad. Drikkevarer vil være at købe til små penge på stedet, herunder også sukker- eller alkoholfri drikke. Dog er der en ændring den 27. marts (det er altid den sidste fredag i en måned), idet vi da udefra får leveret en meget fin forløren skildpadde, der vil kunne købes til den billigst mulige pris

uden at andre end leverandør skal tjene på den.

Når vi er fremme til den sidste fredag i maj måned, håber jeg at have et virksomhedsbesøg på programmet, idet der vil være stor mulighed for, at vi kan få lov at besøge Helsingørs lokalbryggeri »Wiibroe«, som vel alle tidligere modstandsfolk har et vist kendskab til gennem de såkaldte »ølbåde«, der transporterede såvel øl som personer og våben, foruden at der under krigen var et tæt samarbejde med den lokale modstandsbevægelse, et samarbejde, der stadig fungerer, idet Wiibroe flere gange har betænkt os med nogle af deres dejlige og gode produkter.

Vi mødes altså sidste fredag i hver måned, undtagen juni og juli, i vore lokaler på adressen Svingelport 8A i Helsingør, hvortil man let kommer fra såvel tog (5 min. gang fra stationen) som bus (henholdsvis 2 eller 5 minutters gang fra stoppested). Til lokalerne (Folkepensionist-lokalerne) vil der være adgang fra ca. kl. 16. Det almindelige er, at vi mødes omkring kl. 18 for så at begynde spisningen kl. 18.30.

På nogle aftener kan det ske, at der bliver vist lysbilleder eller en smalfilm.

Til marts- og maj-arrangementerne er der tilmelding, som sker senest 10 dage før til undertegnede på tlf. 02-21.46.65 eller til adressen Trækbanen 12, 3000 Helsingør.

Erik Aarestrup

Til fredagsmøderne i Helsingør kommer alle kategorier af Frihedskampens Erhvervshæmmede, men også hustruer og enker er meget velkomne.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

RANDERS:

Generalforsamling 12. marts

Randers afd. havde sammen med Århus afd. den årlige tur til Bernadottegården i Hadsund den 23. november, hvilket var en stor succes både med antal deltagere, ca. 70, samt selve besøget, for både beboerne og deltagerne.

Den 2. december var dagen for vort årlige julemøde på »Skovbakken«. 40 deltog, og vi havde en virkelig god aften med forskellig underholdning samt det traditionelle banko-spil, men ikke mindst er det dejligt at se folk mødes og få en rigtig hyggesnak. Alle syntes at denne aften var en virkelig god optakt til julen.

Juleaftensdag mødtes den sædvanlige trofaste flok til en kort mindehøjtidelighed og kransenedlægning på Ndr. Kirkegård i Mindelunden og ved Mindetavlen. Fremtidig vil vi holde højtideligheden søndagen før jul, da mange flere gerne vil deltage, men er bortrejst den 24.12.

Den årlige generalforsamling er fastsat til torsdag den 12. marts kl. 19.30 på Skovbakken.

Noter allerede datoen, da der i år bliver vigtige ting at tage standpunkt til. Dagsorden og nærmere udsendes senere.

E. A.

**Foreningen af
Gestapofanger
fra besættelsen**

Spændende aften

Fredag den 21. november mødte 40 forventningsfulde medlemmer til en meget spændende aften i Admiral Gjeddes Gård.

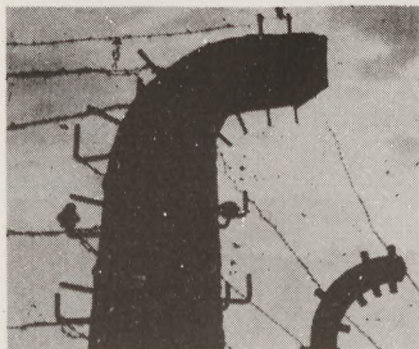
Vi blev budt velkommen af husets charmerende værtinde fru Lisbeth Steen Hansen, hvorefter vi startede med »Det store kolde bord«, som Solveig, Egon og bestyrelsen stod for.

Derefter fortalte Lisbeth Steen Hansens gårdens historie. Det var en både spændende og festlig beretning om det gamle København, og vi næsten fornemmede, at vi var i selskab med selveste Ludvig Holberg.

Vi fortsatte oppe i Holbergsalen, hvor vi så en spændende film med masser af løver og elefanter m.m. Den var optaget på de 24 rejser, som Lisbeth Steen Hansen og hendes mand, statsaut. revisor H. C. Steen Hansen havde foretaget, da han var landets økonomiske rådgiver.

Det blev sent, inden vi kunne bryde op efter en festlig aften - en stor oplevelse.
Lis og Jørn Jensen, Brøndby

NEUENGAMME

25-års jubilæet forberedes

Neuengamme-foreningen har nu bestået i 25 år, og det skal naturligvis fejres. Det sker i Vingsted-centret ved Vejle i dagene 24.-25. maj. Forberedelserne er i fuld gang.

Man bør allerede nu notere dagene i kalenderen.

Nytårsfest

**Optimistisk tale af
Dagmar Mørk Jensen**

Neuengammeforeningen afholdt fredag den 23. januar sin nytårsfest i lokalerne i Nyropsgade i København. Trods vinter og glatføre var der mødt 68 medlemmer, der nød samværet og den gode mad.

Selv Jan Tingdal med frue var kommet over fra Sverige og således var alt, som det skulle være.

Blot måtte festtaleren Erik Jacobsen melde afbud på grund af sygdom, og Dagmar Mørk Jensen, medlem af Folketinget, måtte derfor holde en improviseret tale:

- 1986 var Verdensfredsår, selv om I måske ikke synes, året var så fredeligt endda, med lokale krige, gidsler og flygtninge, som det der blev talt mest om.

Det er der to grunde til: Først vor presse. Selv om vi af al kraft skal beskytte vor frie presse, demokratiets dyre trofæ, så opfører den sig ikke altid rimeligt.

Jeg nægter at tro så dårligt om vort folk, at de foretrækker kun at høre om det negative, skandalerne. Vi må gøre den begribelig, at der også er andet i verden.

Den anden grund er, at der rent faktisk sker meget i verden i retning af forsøg på at fredeliggøre den, og det giver omtale. Tag Contadore-landene, der i området omkring Nicaragua gør et kæmpearbejde for at holde stormagterne ude af den konflikt. Samtidig med, at de spansktalende lande i Sydamerika tilsyneladende har nogen succes med at omdanne deres mishandlede lande til demokratier, måske ikke helt efter vore mønstre, men hvem siger, vi altid har ret.

På samme måde foreligger der en detaljeret plan for tilbagetrækning af tropperne i Afghanistan. Der mangler »kun« en aftale om de fornødne garantier fra de implicerede parter. Der mangler med andre ord *tillid*, og det er det, jeg gerne vil frem til. Begynd med

at vise tillid til vore unge. De er langt bedre, end I somme tider går rundt og tror. De er anderledes, undertiden besværlige - som I var - men de tror på sig selv og på fremtiden. De har deres idealer, som I måske knap forstår, men de beundrer jer for det, I gjorde.

Mest stolt er jeg, når jeg kan fortælle dem, at I kom igennem alt det forfærdelige uden at udvikle bitterhad, racefordomme og tyskerhad. Det skal I have tak for.

Jeg kunne unde jer at opleve de unge, jeg møder i mit arbejde. I en dybt alvorlig diskussion for nylig udtalte en af dem, som nogen af jer nok ville vurdere som ret så udflippet:

- Husk på, at hjertet har sin egen fornuft, som hjernen ikke altid forstår.

Godt nytår.

ANTON LASSENS EFTF. aps

MALERMESTER K. SALLING MØLLER

Grundlagt 1887

Håndværkervej 7 . Telefon 08-12 00 99 . 9000 Aalborg

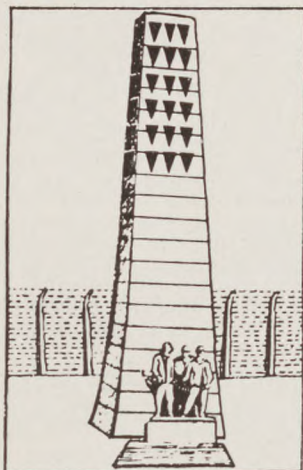
A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

Tre udtalelser

Den internationale Sachsenhausenkomité har holdt møde den 3. okt. 1986 i Antibes i Frankrig.

Mødereferatet fortæller, at man har afsendt enslydende telegrammer til Reykjavik til Michael Gorbatschow og Ronald Reagan.

I anledning af 40-året for dommene i Nürnberg vedtog man en udtalelse, der tager afstand fra sammenfletningen af fascisme og krig.

I en skrivelse til konferencerne i Stockholm blev målsætningen betegnet som en sejr for fornuften som et bidrag til formindskelsen af faren for en atomkrig.

*Vi gav hinanden det løfte,
at mindes og ære dem,
der døde for det, vi ville
og ikke kom med os hjem.*

*Vi lovede, at vi ville række
deres kære en hjælpende hånd,
og derfor dannede vi dengang
Kammeraternes Hjælpefond*

*En tak til alle, der hjalp os
og støttede os gennem vort blad.
Endnu er der ting som må gøres
førend vi skilles ad.*

Frode Toft

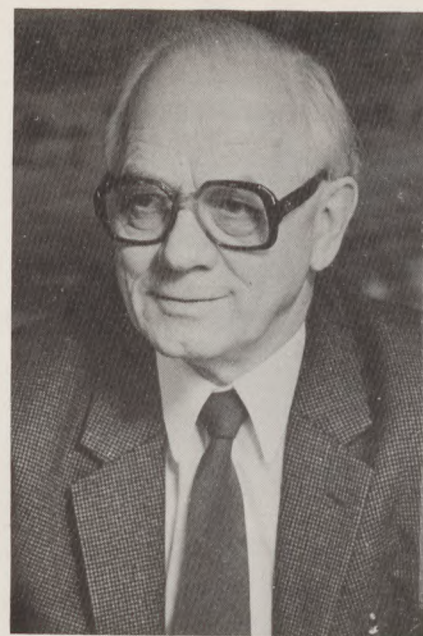
Frode Toft er død. Et uerstatteligt tab for Frihedsfonden og en uendelig sorg for hans familie og utallige venner.

Talrige af besættelsestidens ofre står i dyb taknemmelighedsgæld til denne beskedne, hjælpsomme og venlige mand. Han var lille af statur, men stor af format. Igennem 7 år har han været den effektive, afholdte og usvigeligt loyale leder af Frihedsfondens kontor. Han overtog den daglige ledelse af Frihedsfondens arbejde på et tidspunkt, hvor dette ændrede karakter som følge af krigstidsofrenes stigende alder. Tidligere modstandsfolk, krigssejlere og KZ-fanger må også i det sidste afsnit af deres tilværelse betale for deres indsats under krigen. For Frode Toft blev det en hjertesag at hjælpe disse skadelidte.

Frode Toft fødtes 28/7 1914 i Nørresundby og uddannedes i kontorfaget på toldkammeret i Aalborg. Som ung oplevede han arbejdsløsheden i København og blev herunder socialt og politisk stærkt engageret. I 1934 blev han ansat i Direktoratet for Sygekassevæsenet.

Ved den tyske besættelse af Danmark var Frode Toft medlem af DKP, og på et tidligt tidspunkt deltog han i forberedelsen af det modstandsarbejde, som han forudså ville komme. Han blev afbrudt i dette arbejde, da han i juni 1941 blev arresteret og interneret i Vestre Fængsel og Horserød.

Den 29. august 1943 blev lejren overtaget af tyskerne, uden at de danske myndigheder advarede det danske vagtpersonale. Den 2. oktober 1932 blev Frode Toft deporteret til KZ-lejren Stutthof ved Gdansk (Danzig), hvor han blev beskæftiget på en fabrik uden for lejren. Her kom hans regnskabsuddannelse ham til gode, idet han blev brugt som vikar for en bogholder, der var blevet sendt til fronten. Herved forskånedes han for den hårdeste belastning og også for den tyfusedepidemi, som hærgede Stutthoflejren. Han undgik også den afsluttende hungersmarch, idet fangerne fra den pågældende fabrik først evakueredes den 3. maj 1945 til Hela-halvøen, hvorfra de blev sendt på et troppetransportskib op igennem Øresund, forbi København på vej mod Norge. Fangerne var tyskernes gidsler på

denne farefulde sejlads. Det tyske skib blev dog tvunget til at vende om og sejle til Neustadt nær Lübeck, hvor Frode Toft blev befriet af englænderne den 10. maj 1945. Først den 29. maj nåede han via en engelsk lejr tilbage til Danmark svært angrebet af gulsot.

Det tog sin tid at komme sig, men i 1947 blev Frode Toft ansat i Sikringsstyrelsen, og fra 1958 fungerede han her som revisor. Færøerne blev hans særlige virkeområde, og meddelelsen om hans død vil vække lige så stor sorg deroppe som hernede.

I 1980 overtog han posten som kontorchef for Frihedsfonden som Thorkild Diges efterfølger. Det var ikke en let arv at løfte efter den meget erfarne og afholdte forgænger, men Frode Toft overtraf alle forventninger. På trods af svækket helbred gjorde han en myreflittig indsats, under hvilken fondens klienter nød godt af hans erfaringer fra Sikringsstyrelsen. Han havde udbredt kontakt til gamle modstandsfolk og deres foreninger og var en højt skattet medredaktør af bladet Pigtraad-Gestapofangen. Hans ligevægtige, besindige og altid smilende optræden sikrede det bedst tænkelige forhold til klienter, arbejdskammerater og bestyrelse. Alle føler, at Frihedsfonden har lidt et uerstatteligt tab, og at de personligt har mistet en nær vej.

Hans minde vil blive holdt højt i ære.

*Jørgen Kieler
overlæge, dr. med.
formand*

Formanden for Stutthoffangerne, Helge Kierulff skriver bl.a.

Han lærte os de sange, der gjaldede i den dystre lejr især når vi marcherede forbi vore kvindelige kammeraters barak. Især de tre: »Det er stormens sang der lyder«, »Kammerat signalet lyder« og »Brun er skovens hasselnød«, var de sange, som rent psykisk bar så mange af os gennem lejropholdet. De fik os til i nogle stunder, at glemme sult, nedværdigelse og mishandlinger.

Som fange arbejdede han på maskinfabrikken EPP, som lå udenfor lejren, hvor han var en slags bogholder. Her havde han mulighed for under stor risiko at aflytte de sovjetiske og engelske radioudsendelser - og om aftenen videregive dem til sine danske kammerater - og dermed til hele lejren. Et eksempel herpå var at vi en julimorgen - klokken var vel knap ni - i 1944 kunne fortælle vore medfanger og enkelte SS-vogtere, at de allierede var gået i land i Normandiet. Det var Frode!

Ole Lange skriver bl.a.

Efter den russiske intervention i Ungarn i oktober-november 1956 hørte Frode Toft til de folk omkring Aksel Larsen og Mogens Fog, der brød med DKP. I efteråret 1958 og vinteren 1959 var han med i den inderkreds, der besluttede at danne SF. Et af de afgørende forberedende møder fandt sted i hans lejlighed i Store Kongensgade under ledelse af Mogens Fog.

Formanden for Landsforeningen af Gestapofangerne, Axel Lauritzen, slutter sine mindeord på følgende måde:

En god ven og kammerat, der var den, der, hvis en lille strid skulle opstå, altid fik glattet denne ud. Ved 40 året for befrielsen i 1985 var Frode kontaklet mellem Regeringen og Fangeorganisationerne, et stort arbejde, der virkelig lykkedes. De mange kammerater, som Frode fik ordnet erstatninger for har meget at takke ham for.

Men mest af alt går vore tanker til hans kone Ragnhild Toft, og hans søn Henrik Toft, der så pludselig har mistet mand og far.

Jeg er sikker på, at der er mange med mig, der vil udtrykke »Et ære være Frode Tofts minde«.

Tilbage har vi mange gode minder

Sammenlægningen af de to blade Pigtraad og Gestapofangen bragte Frode Toft og mig i et dagligt samarbejde.

Det første år gik nærmest dårligt, og jeg er nu ni år efter ikke klar over hvorfor, men så fandt vi hinanden. Det spillede nok en rolle, at det viste sig, at vi begge var vokset op i Limfjordsbyerne Aalborg og Nørresundby. Vi havde begge været KFUM-spejdere, og vi havde begge taget realeksamen.

Vi kunne derefter drøfte alle vanskelige problemer og samle vor formåen i at søge at skabe det bedst mulige blad. Vi har jævnlige forbedret hinandens stof i fuld fordragelighed.

Vor indstilling var, at bladets opgave nu var at udbygge og fremme sammenholdet. En enkelt har gjort flere forsøg på at gøre vort blad til et stridsorgan med personlige angreb. Det ville have glædet vore kritikere, om det var lykkedes. Vi var enige om at afvise sådanne forsøg. Bladet skulle ganske enkelt svare til sit navn.

Skete der fejl, har der aldrig været den situation, at den ene skyldte skylden på den anden.

Vi har mistet Frode Toft. — Tilbage har vi mange gode minder.

F-k.

TAK

Må jeg foreløbig på denne måde takke hjerteligt for de over hundrede breve, alle de smukke blomsterhilsner og gaver til Frodes minde, som alle I, Frodes og mine venner i hele landet, har glædet Henrik og mig meget med.

Ragnhild Toft

Anders Lassen hædres

Den 9. april afsløres en statue af major Anders Lassen. Det sker på den dato, han omkom i kampene i Norditalien i 1945.

Statuen er udført af billedhuggeren Svend Lindhardt. Den er i bronze. Midlerne til den er stillet til rådighed af »Fonden til Fædrelandets Vel«. Beløbet er 75.000 kr.

Til stede ved afsløringen vil være Anders Lassens chef i Special Air Borne Service, Colonel David Stirling.

Begivenhederne markeres også ved

udsendelse af en bog, der på dansk og engelsk fortæller om Anders Lassens indsats. Den er skrevet af redaktør Mogens Kofoed-Hansen.

Yderligere hædres Anders Lassens minde ved indvielsen af Anders Lassens skov i Israel den 7. december. Her vil der naturligvis være danske deltagere til stede.

Om Anders Lassen skriver Terkel Engberg:

Anders Lassen (1920-45), frivillig i den engelske hær.

Straks fra besættelsens begyndelse søgte Anders Lassen, der da var jungmand på et dansk skib, som befandt sig i den persiske havbugt, at blive optaget som frivillig i de britiske styrker. Først ved juletid 1940 lykkedes det ham at komme til England og der få forbindelse med direktør W. Mich. Iversen og komme med i den første flok af danske frivillige, der blev uddannet som faldskærmsfolk med Danmark som mål.

Herfra udtoges Anders Lassen til commandostyrkerne, hvor han deltog i raids mod den franske kyst, i felttoget i Nordafrika og i angreb mod Saloniki og Athen. Han avancerede hurtigt til major og ledede i 1943-44 en række landgangsoperationer på græske øer. Under offensiven i Norditalien faldt han 9. april 1945 ved Comacchiosøen.

Anders Lassens utrolige snarrådighed, mod, handlekraft og praktiske organisationstalent gjorde ham til en ypperlig og beundret leder, og han hædredes med høje militære æresbevisninger. Efter sin død tildeltes han den højeste britiske krigsdekoration, Victoriaorset.

Poul Palm'er

Paul Palm'er blev 80 år. Han kom som journalist til Storbritannien i 1938 og arbejdede som korrespondent for Scannews Agency og for B.T. indtil besættelsen af Danmark i 1940.

Under krigen arbejdede han for BBC's danske tjeneste og var med til at starte bladet Frit Danmark i London. I 1942 skrev han på engelsk en bog om den passive danske modstandskamp, og samme år sluttede han sig til Christmas Møller som rådgiver. For dette arbejde tildeltes Palm'er Kong Christians Frihedsmedalje.

Efter krigen grundlagde han Sammenslutningen af danske Bladkorrespondenter i London og arbejdede fra London for flere danske provinsblade.

...men Aså-Jens fik ikke lov til at holde jul igen

Aså-Jens og Rowland Williams byttede model-fartøjer ved festen, som Sæby kommune holdt 5. juni, dagen for afsejlingen til Sverige i 1944.

Det var med stor sorg, vi modtog budskabet om, at vores gode ven og kammerat, Aså-Jens, fhv. fiskeskipper og havnefoged Jens Chr. Jensen, Havnen 6A, døde lørdag den 29. nov. få dage efter sin 77 års fødselsdag.

I vores sorg og savn var og er vore tanker hos Jens' døtre, Ketty og Bodil og deres familier, med hvem han ikke fik lov til at holde jul igen. Vi håber, at tanken om, at deres far var en mand, alle så op til og respekterede, samt at døden befriede ham for de svære smerter, der plagede ham i den sidste svære tid, vil være dem en trøst i sorgen og savnet. Nu har han fået den fred, han længtes efter, som han sagde kort før den sidste indlæggelse på sygehuset.

Han sagde også, at han var glad for det liv, han havde fået lov til at leve. Her tænkte han ikke mindst på det arbejde, han fik lov til at yde under Danmarks besættelse, hvor han med sin kutter, FN

366 »Laura«, var med til at redde mange mennesker - flere end 200, med »Laura« til Sverige. Mennesker, hvis liv var efterstræbt af nazisterne og Gestapo. Det var danske sabotører, jøder, politifolk og allierede piloter, og som oftest havde »Laura« sprængstoffer og våben med som returneringsgods. Et arbejde, som dengang ikke altid var lige sjovt.

Aså-Jens blev den 24. januar 1945, sammen med de fleste fra flygtningegruppen i Sæby, arresteret af Gestapo og ført til Kong Hansgades arrest i Aalborg. Her var behandlingen ikke alt for blid, når Gestapo ville have flere oplysninger. Jens sad da også i længere tid i mørk enecelle.

Fra Aalborg gik turen videre til Frøslevlejren, mens papirerne, med dødsdommene over ham og fire kolleger, var til attestation i Gestapohovedkvarteret i Shell-huset i København. Aså-Jens - og de andre - var heldige. RAF bombede Shell-huset, hvorved papirerne gik tabt. Så han og hele gruppen vendte efter 5. maj 1945 hjem i god behold - sådan da.

Foruden æresbrevene fra Eisenhower og Montgomery blev han kort efter krigen æresmedlem af RAF's Flygtningeforening, London - Royal Air Force's Escaping Society - hos hvem han siden har været som gæst. På sin 70 års fødselsdag blev han udnævnt til æresmedlem af Sæby Fiskeriforening.

En af de største dage i hans liv var, da RAF-pilot Rowland Williams og frue i sommer besøgte ham og resten af Sæbygruppen. De stod som et levende bevis for, at bl.a. hans arbejde under krigen var af betydning og ikke, som »nogle unge lærde« har udtalt: uden reel værdi.

Ved Aså-Jens' bære, hvor Sammenlutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Aalborg, stod fanevagt, holdt pastor A. Kirketerp, Sæby, en smuk tale om Jens, som menneske og om hans indsats under besættelsen. »Rederen« fra den illegale sejlads, »Nybo«, Arne Elstrøm, takkede også Jens for hans indsats og sagde bl.a., at han var et mandfolk, man kunne stole på, når der skulle sejles. Uanset vejr og vind - ja så blev der sejlet.

Medlemmer af Sæby Fiskeriforening og Frøslevkammeraterne bar børen med Jens ud til hans sidste sejlads.

Både i Sammenlutningen og hos Frøslevkammeraterne, hvor Jens en årække var »barakchef«, vil savnet være stort og føleligt.

ÆRE VÆRE JENS' MINDE.

Frøslevkammeraterne

Anna Ingeborg Bolwig

Anna Ingeborg Bolwig, Vinkelager 21, Ørting, Odder, blev 75 år. Hun var født i Tversted, blev i 1934 gift med cand.theol. Erling B., der blev kaldskapellan ved Horsens Klosterkirke. 1940-64 boede ægteparret i Tulstrup præstegård ved Ry, hvor Anna Ingeborg Bolwig under krigen havde reservevandrerrhjem, idet Knudhule Vandrerhjem var beslaglagt af tyskerne, og adskillige danskere, der var gået under jorgen, fandt et sikkert tilflugtssted hos hende.

Ejler Fangel, Fløng

Ejler Fangel var kendt af mange som den dygtige håndværker (kunsthåndværker med eget design), som FDF-mand og Dansk Samlings-mand. Han blev 81 år.

Det var i kraft af sit engagement i D.S., at han allerede i 1943 opfordredes til at tiltræde de ventegrupper, som bl.a. dannedes på grundlag af D.S.-kartoteket. Her blev Fangel hurtigt gruppeleder i Østerbro-Indre Bys 1.ste komp. under orlogskaptajn Thorlund Niensens ledelse. Senere blev han frigjort fra dette arbejde for i stedet at virke som

Kammeraternes hjælpefond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

undertegnedes substitut i afsnitsledelsen (afsnit 3.) og næstkommanderende for afsnittets stabskompani.

Under en våbentransport fra Sverige til afsnittet blev han taget på afsnittets våbenmodtagelsesplads på Howitzvej den 9.12.1944 på hans 40 års fødselsdag. (Dog blev vognladningen med MP'er reddet.)

Efter forhør og hvad dertil hørte af nazistisk »retspejle« sendtes han først til Frøslev, siden til Dachau, hvorfra han - via Neuengamme - kom hjem med De

hvide Busser i skammelig medtaget tilstand.

Eftervirkninger udeblev ikke. Efterhånden som årene gik, og han nåede de bekendte »støvet's år«, måtte han trækkes med adskillige følgesygdomme, som var med til at nedbryde den ellers så stærke mand.

Vi i afsnittet vil mindes ham som en god, trofast ven og kammerat.

På afsnitsledelsens vegne i Ø. & K.

Arne Klostergaard Andersen
Asmild

have været nogen politisk eller militær aftale med Tyskland.

Den viser, at ikke mange danske statsborgere deltog i spionagen. Undertagelsen var nogle få agenter i Sønderjylland, og heller ikke de var tilsyneladende informeret om besættelsestidspunktet.

Det var heller ikke korrekt, når nogen påstår, at der var sikret kajplads på forhånd i København.

Det nærmeste man kommer en 5. kolonne, var nedskydningen af de tre gendarmere, men også denne udåd udførtes af tyskere fra enheden »Brandenburgere«.

Mest opsigtsvækkende forekommer det, at en dansk sergent troskyldigt nok viste en tysker rundt i Kastellet.

Bogen viser, at den tyske efterretningstjeneste havde mest travlt med interne intriger, og at afgørelsen blev truffet af Hitler selv.

Det fremgår af bogen, at man nu må tage afsked med Jørgen Barfoed. Forhåbentlig finder man den rette afløser.

Frøslevmuseet har haft et fint besøg i 1986, og Frihedsmuseets Venners Fond vokser og er meget aktiv.

Køb bogen, mange af beretningerne har ikke tidligere været offentliggjort.

VMJ

Børn i Theresienstadt 1941-45

Forlaget Arnis i Rødekro har udsendt en dansk udgave af Inger Margrethe Gaarders bog. Den har et dansk tillæg om de danske jøders skæbne under besættelsen.

Forfatterinden har samlet sit stof gennem det jødiske museum i Prag. Her er der samlet dokumentation om den tid i form af breve, dagbogsblade, digte og tegninger af børn i Theresienstadt. Desuden har hun talt med overlevende og set deres private papirer samt lyttet til deres beskrivelser af, hvad de oplevede.

Desuden gengives Birgit Fischermans beretning om, da hun i en alder af kun 5 år blev deporteret. Den er gengivet fra vort blad.

Der er gengivet ret mange af de tegninger, børnene selv skabte, og de fortæller, at børnene i Theresienstadt tegnede, som børn tegner i dag.

Bogen er nydelig udført. Den vil kunne læses af alle, og den vil egentlig være godt egnet til skolestuen. Den er på 96 sider og koster 98 kr.

BØGER

Om en boganmeldelse

I anledning af nogle linjer i Johs. Rasmussens anmeldelse af Aage Trommers tre hæfter »Bag fronterne 1939-45« har vi modtaget flere protester. Da linjerne må betegnes som kontroversielt stof, burde de ikke have været bragt. Frode Toft og jeg havde begge læst korrektur på boganmeldelsen og havde begge oversat den side af sagen.

Vi bringer her indlægget fra Gunnar Gram, der ganske godt dækker de forskellige indsigelser.

F-k.

En grov fornærmelse

I Pigtraad-Gestapofangen nr. 7 fra december 1986 anmelder Johs. Rasmussen Aage Trommers tre hæfter »Bag fronterne 1939-45«. Jeg har selvfølgelig ikke ansvaret for, hvad Aage Trommer skriver, men jeg holder mig bare til, at Johs. Rasmussen på tryk leverer følgende svar: »Tænk bare på, at danske kommunister først gik i gang med bekæmpelsen af Hitler, da denne sendte sine hære ind i Sovjetrusland 22.6.41. Indtil da havde fx det danske kommunistblad »Arbejderbladet« hånet Vestmagterne, især Churchill, og tilsvarende logret for nazisterne.«

Som medlem af Danmarks kommunistiske Parti siden 1927 begyndte min kamp - og alle andre danske kommunisters kamp - mod Hitler allerede i 1933, da Hitlerfascismen kom til magten. Ved HitlerTysklands besættelse af Danmark i 1940 videreførte de danske kommunister deres antifascistiske kamp under andre former. Vort parti ønskede at

fortsætte kampen under legale former så længe som muligt, og derfor kunne »Arbejderbladet« stadig udkomme. Det siger sig selv, at redigeringen af »Arbejderbladet« måtte foretages under hensyntagen til at bevare legaliteten længst muligt, og dermed den daglige kontakt med befolkningen.

Jeg forstår, at Johs. Rasmussen har læst »Arbejderbladet«, som Fanden læser Biblen, hvis han da overhovedet har læst det. Som gammel kommunist og daglig læser af »Arbejderbladet« og senere af »Land og Folk« ved jeg, at vort dagblad har en klar antifascistisk holdning og aldrig har »logret for nazisterne«.

Denne uhyrlige påstand fra Johs. Rasmussens side er en grov fornærmelse mod alle danske kommunister og ikke mindst mod de af mine kammerater, som ofrede livet i kampen for Danmarks befrielse i de fem forbandede år.

Det undrer mig, at sådanne antikommunistiske udgydelser kan få det blå stempel af bladets ansvarshavende redaktør Johs. Fosmark, som burde vide bedre.

Med venlig hilsen

Gunnar Gram

Langkærvej 19.2.mf., Tilst

8381 Mundelstrup

Spionage mod Danmark

(A. Jørgensen). Frihedsmuseets Venners Forlag. Frihedsmuseet, Churchillparken, 1263 Kbh. K. 152 sider kr. 50,00.

Bogen er meget interessant og giver et godt billede af, hvor ineffektiv den tyske spionage mod Danmark var.

Den dementerer også, at der skulle

F-k

W. JOHANSEN

JOSTEINSVEJ 51

2880 BAGSVÅRD

Pigtraad-Gestapofangen

Nummer 1 . Februar 1987

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. 01 35 50 12.

Næstform.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. 07 97 12 71.

Sekr.: P. Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. 02 95 22 08.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff, Hans Andersen, Else Drejer, Lilian Olsen, Birgit Fischermann, Solveig Skjøtt, Ove Laursen, Peter Møller Madsen og Erik Jensen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev 03 86 55 59.

Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K. 01 12 85 95.

Sommer: Mønststien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S. 03 41 01 20.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. 09 12 71 99.

Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Brønhojvej 11, Hyllested, 8400 Ebeltoft. 06 33 60 61.

Kass./sekr.: Arnold Sejersen, Jægergårds-
gade 138, 2., 8000 Århus C. 06 13 07 65.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. 08 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. 02 95 22 08.

Kass.: Ernst Nielsen, Firkovvej 42, 2800 Lyngby. Giro 6 45 87 18. 02 87 09 58.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. 07 72 02 27.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N 01 35 50 12.

Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej 75, 8200 Århus N. 06 16 92 42. Giro 5432723

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Johan Kanding, Smedetofte 16, 2400 København NV. 01 19 24 24.

Socialsekr.: Kaj Wadsbach Petersen, Lunde-
bjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde. 02 94 44 92.

Kontor: Kongevejen 252, 2. sal, 2830 Virum. 02 85 58 98. Giro 881 17 88. Åbent tirsdag, onsdag og torsdag kl. 10-14. Sociale sager kun tirsdag og torsdag.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnato-
kes Alle 19, 6700 Esbjerg. 05 14 27 58.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjydske afd. Fmd.: Jens Jac. Jensen, Fårbækvejen 2, 7000 Fredericia. 05 95 79 88.

Kontor: Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent tirsdag kl. 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. 05 52 82 43.

Kolding: Kontor: Koldinghus, Staldgården. Åbent 2. og 4. torsdag kl. 14-17.

Odense afd.: Kontor: Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ, tlf. 09 15 45 87. Åbent hver onsdag kl. 10-12.

Fmd. og socialsekretær: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. 09 15 98 27.

Kass.: Ruth Gjersing, L.A. Ringsvej 52, 5230 Odense M, tlf. 09 14 27 16.

Sydfyns afd.: Louis Artéll, Brændeskovvæn-
get 7 B, postbox 251, 5700 Svendborg. 09 22 37 00.

Aksel Jørgensen, Vornæsvej 33, 5700 Svend-
borg. 09 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten
3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. 02 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbol), Lemvig-
vej 67, 9220 Aalborg Ø. 08 15 70 82. Centrets
adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg 08 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Louis Hamme-
richs Vej 11, 2, 8200 Århus N. 06 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. 06 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Axel Lauritzen, Lundtofteparken 42, 2. tv., 2800 Lyngby. 02 88 12 42.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. 06 42 69 61.

Randers afd.: Fmd.: Erik Andersen, Fjord-
bakken 32, Møllerup, 8900 Randers. 06 44 13 19.

Kass.: Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900 Randers. 06 42 58 60.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skot-
tegården 15, 2770 Kastrup. 01 50 48 61 og 01 50 09 70.

Kass.: E. Gajhede, Vejlands Alle 95, 2300 Kø-
benhavn S, tlf. 01 58 16 55. Giro 1 70 30 72.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Hou-
gårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. 06 26 15 19.

Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebel-
toft. 06 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN:

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. 02 48 56 74.

Kass.: Salle Fischermann, Toftekærvej 28 C, 2820 Gentofte, tlf. 01 65 82 12.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjøelør Boulevard
12, 2. tv. 2450 Kbh. SV. 01 16 60 98.

Kass.: Gunnar Transel, Vestergade 29, 7100 Vejle.

HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærvej 116, 2860 Søborg. 01 69 86 62.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvej 6, Sjør-
ring, 7700 Thisted. 07 97 12 71.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2. tv.,
2650 Hvidovre. 01 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000 Oden-
se C.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kø-
benhavn N. 01 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22,
5000 Odense C. 09 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128,
5240 Odense NØ. 09 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bag-
sværd. 02 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72,
2650 Hvidovre 01 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærvej 28 C,
2820 Gentofte. 01 65 82 12.

Kass.: Herman Erbstein, Gerlevvej 15, 2700
Brønshøj. 01 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12
senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt
by. Henv. til: Alfred Bertelsen, Louis Hamme-
richsvej 11, 2., 8200 Århus N. 06 16 63 18.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjelpe-
fond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution.
12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700
Thisted. Henv.: Alex Binnebalde, 07 98 11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Ge-
stapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv.
til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille
Værløse 02 48 56 74.